

Uspon i pad tehnokracije - hrvatski slučaj u godini korone

Pavković, Jelena

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:070104>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**USPON I PAD TEHNOKRACIJE-HRVATSKI SLUČAJ U
GODINI KORONE**

Jelena Pavković

SPLIT, 2021.

ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU
JEDNOPREDMETNI STUDIJ SOCIOLOGIJE

ZAVRŠNI RAD

USPON I PAD TEHNOKRACIJE-HRVATSKI SLUČAJ U
GODINI KORONE

Mentor: doc.dr.sc. Vlaho Kovačević

Student: Jelena Pavković

Split, rujan, 2021.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
UVOD	3
1. TEHNOKRACIJA I MEDIJI	5
1.1. Pojam tehnokracije	10
1.2. Tehnokracija danas	12
1.3. Demokracija postindustrijskog doba	13
2. HRVATSKO DRUŠTVO DANAS	16
2.1. Društvena struktura Hrvatske	16
3. TEHNOKRACIJA I KORONAVIRUS	18
3.1. Pojava koronavirusa	18
3.2. Uloga stručnjaka u razdoblju pandemije	18
3.3. Trenutne posljedice koronavirusa.....	20
4. KAKO KORONAVIRUS MIJENJA JEZIK KOJIM GOVORIMO I MISLIMO?.....	22
4.1. Kako konceptualiziramo koronavirus i koronakrizu?	22
4.2. Metafora rata u diskursu o koronavirusu	22
5. PANDEMIJA PRED USTAVNIM SUDOM	24
6. PANDEMIJA COVID-19 I UPRAVLJANJE KRIZOM U REPUBLICI HRVATSKOJ ...	26
6.1. Hrvatska pandemija COVID-19 te upravljanje krizom.....	27
7. INDUSTRIJSKA POLITIKA U REPUBLICI HRVATSKOJ KAO ODGOVOR NA KRIZU USLIJED PANDEMIJE.....	31
7.1. Analiza poželjnih karakteristika suvremene industrijske politike u Republici Hrvatskoj	31
8. KOMUNICIRANJE O PANDEMIJI COVID-19	34
8.1. Promjena ponašanja u zdravstvenoj komunikaciji (<i>health communication</i>).....	34
8.2. COVID -19 u Hrvatskoj: kontekst „prvog vala“	37

9. KAKO SE UTJECAJ TEHNOKRACIJE NA PITANJE KORONAVIRUSA ODRAZIO NA TURIZAM.....	38
9.1. Poveznica turizma i pandemije.....	38
10. NEPOVJERENJE U ZNANSTVENE EKSPERTE – U ZAMCI NESIGURNOSTI I ZNANSTVENE ETIKE.....	40
11. METODOLOŠKI OKVIR	42
11.1. Ciljevi istraživanja.....	42
11.2. Metodologija.....	42
11.3. Analiza sadržaja internetskog portala.....	46
11.4. Interpretacija dobivenih rezultata	48
12. ZAKLJUČAK	50
13. POPIS LITERATURE	53
13.1. Znanstveni, stručni i pregledni radovi:	53
13.2. Knjige	54
13.4. Web stranice	55
14. POPIS PRILOGA.....	56
14.1. Tablični i grafički prikazi	56
15. BILJEŠKE O AUTORICI.....	66

SAŽETAK

Tehnokracija označava vladavinu pojedinaca ili grupe koja posjeduje određene stručne te obrazovne kvalifikacije. Nekada su najvažniji elementi ekonomskog razvoja bili privatni kapital i rad radnika, međutim danas privrednim razvojem upravlja stručni autoritet i sustav modernih komunikacija. Društvo u kojem živimo se neprestano modernizira. Posebice u postmodernom svijetu je vladavina stručnjaka postala neizostavna komponenta svake uređene države. Utjecaj tehnokratskog društva se pokazao i kroz pandemiju Covida-19, tijekom koje je njihova medijska eksponiranost postala još veća i utjecajnije. Znanje je neizostavno sredstvo za napredak društva, stoga tehnokrati imaju bitnu ulogu – očuvati razvoj ljudske vrste donoseći najoptimalnije odluke sukladne određenoj situaciji. Obzirom na medijsku eksponiranost uslijed pandemije, svjetska javnost je svoje povjerenje usmjerila ka stručnjacima koji su bili najkompetentniji za donošenje ispravih odluka. Međutim, protekom vremena i utjecajem lockdown-a na globalnu financijsku krizu, povjerenje u vladajuće opada. Provedena je analiza sadržaja internetskog portala 24sata.hr kako bi se ukazalo na kontradikcije u pogledu mjera koje je donio Stožer civilne zaštite Republike Hrvatske. Analizirano je 116 članaka u rasponu od ožujka 2020. godine do prosinca 2020. godine. Hrvatski primjer daje uvid u probleme funkcioniranja hrvatske privrede te nestabilnosti države izazvane vanjskim faktorima.

Ključne riječi: tehnokracija, tehnokratsko društvo, pandemija, koronavirus, stručnjaci, znanstvenici

SUMMARY

Technocracy refers to the rule of individuals or groups that possess certain professional and educational qualifications. The most important elements of economic development in history were private capital and the work of workers, but today economic development is governed by professional authority and a system of modern communications. The society we live in is constantly being modernized. Especially in the postmodern world, the rule of experts has become an indispensable component of any orderly state. The influence of the technocratic society was also shown through the Covid-19 pandemic, during which their media exposure became even greater and more influential. Knowledge is an indispensable tool for the progress of society, so technocrats have an important role to play –

to preserve the development of the human species by making the most optimal decisions in accordance with a particular situation. Given the media exposure due to the pandemic, the world public has placed its trust in the experts who were most competent to make the right decisions. However, over time and by the impact of lockdown on the global financial crisis, confidence in the rulers is starting to decrease. An analysis of the content of the internet portal 24sata.hr was conducted in order to point out the contradictions regarding the measures adopted by the Civil Protection Headquarters of the Republic of Croatia. 116 articles ranging from March 2020 to December 2020 were analyzed. The Croatian example provides an insight into the problems of the functioning of the Croatian economy and the instability of the state caused by external factors.

Keywords: technocracy, technocratic society, pandemic, coronavirus, experts, scientists

UVOD

„Živimo u svijetu u kojem je sve više i više informacija, a sve manje i manje značenja.“
— Jean Baudrillard, 1981.

Tehnokratsko društvo moguće je usko povezati s konzumerizmom koje je vidljivo u djelima Baudrillarda (*The Consumer Society*) ili Ritzera (*Mekdonaldizacija društva*) jer je društvo u velikoj mjeri postalo konzumerističko, a tehnokrati i znanstvenici su upravo oni koji im omogućavaju uživanje u novim simbiozama znanosti i tehnologije. Baudrillard se bavi pretvaranjem potrošnje u temeljnu pretpostavku društvenog poretka. Tvrdi da potrošački predmeti tvore klasifikacijski sustav te da bitno utječu na strukturiranje ponašanja. Predmeti imaju svoj učinak samo ako se troše, ako svoje značenje prenose na individualne potrošačke postupke. Uz potrošnju idu i sve savršeniji reklamni kodovi koji se proizvode posredstvom simbola i to je ono što ih razlikuje od drugih, uobičajeno percipiranih proizvoda i omogućuje im da predmete predočavaju, dočaravaju i prezentiraju u serijama. Odatle proizlazi beskonačna igra znakova koja "uređuje" društvo i pojedincu pruža iluzorni smisao slobode (Baudrillard, 1999). Ritzer navodi da suvremeni kapitalistički sustav razvija različite instrumente i mehanizme koji ljudima omogućuju da imaju pristup robi i da budu kontrolirani i eksploatirani kao potrošači (Ritzer, 1998, 57).

Tehnokati su pojedinci koji izvršavaju vladinu vlast zbog svoje stručnosti i znanja. Oni su donositelji odluka te su odabrani temeljem toga koliko su stručni na svom području. U postmodernom dobu je sve manji utjecaj manualnog rada, a raste značaj profesionalnog te tehničkog rada pri čemu se bilježi sve veći porast stručnjaka u znanstvenoj sferi npr. u području medicine i inženjerstva. Umjesto maksimiziranja profita i akumulacije kapitala, u prvi plan sada izbija porast tehničkog znanja koji daje tehnokratskoj birokraciji mogućnost da osigura društveni napredak i kontrolu. Unutar ekonomske strukture je sve više naglašena važnost proizvodnje usluga u odnosu na proizvodnju roba. Znanje se širi na sve sfere, pa tako postaje ključni čimbenik gospodarstva nadilazeći proizvodnju. Pojavom humanizma i renesanse, Europa počinje doživljavati rast u znanosti i tehnologiji pa i u samoj kulturi. Od tog razdoblja tehnokracija dobiva sve više na važnosti, posebice u 19. stoljeću kada nastupa industrijsko razdoblje te utjecaj znanja postaje sve veći pri čemu se bilježi eksponencijalni rast u tom smjeru. Nekada je oznaka pripadnosti tradicionalnoj vladajućoj klasi bilo vlasništvo, međutim novoj vladajućoj klasi je znanje te Touraine u djelu *Postindustrijsko društvo* naglašava da se postindustrijska društva mogu nazvati tehnokratskim s obzirom na

vladajuću klasu (moć) koja njima vlada. Posebna medijska popraćenost znanja vidljiva je i u novijem razdoblju, posebice pojavom pandemije koronavirusa te utjecajem medija i lakšom distribucijom informacija pri čemu je jasno vidljiva važnost neprestanog isticanja određene tematike kako bi javnost što više bila uključena u sfere novih događanja i utjecaja nadležnih u svrhu provedbe određenih restrikcija. Možemo se sa sigurnošću složiti sa Catellsom da smo dio umreženog društva što on navodi u svom djelu *Uspon umreženog društva*. S obzirom na medijsku popraćenost, redovito su Internet portali bili popraćeni senzacionalističkim naslovima vezanim uz koronavirus i rješenjima na koji način spriječiti njegovo širenje ili barem rasteretiti zdravstveni sustav. Obzirom na utjecaj medijskog praćenja aktualne teme, napravljeno je pilot istraživanje kako bi se utvrdilo zašto je došlo do nepovjerenja u nadležne koji su bili odgovorni za optimalno rješavanje situacije. Analizirano je 116 članaka s portala 24sata.hr. Analiza je dala uvid u odgovore na neka određena pitanja. Uloga medija je neizostavna u praćenju aktualnih zbivanja. Mediji i demokracija bave se ključnim temama i temama vezanim uz demokratsku teoriju, medije i tehnologiju, usporedne medijske studije, medije i povijest te evoluciju istraživanja medija. Na primjer: Kako bi nove komunikacijske tehnologije i globalizacija trebale promijeniti naše razumijevanje demokratske uloge medija (Curran, 2011, 24).

1. TEHNOKRACIJA I MEDIJI

„Nakon toliko preokreta i promjena, bilo bi vrijeme da primjetimo jednu stvar...

Što se više mijenja, to je ista stvar.“

Alphonse Karr, 1849, 305

Kad je riječ o medijima, sve se promijenilo, ali je i dalje mnogo toga isto. Razvojem Interneta, društvenih mreža i mobilnih tehnologija promijenili su se i načini na koje doživljavamo ulogu medija u suvremenom društvu. Mediji kakve su poznavali starije generacije također su doživjeli svojevrsnu transformaciju. Međutim, neka su načela ostala ista. To je dovelo do takozvane „Trostruke revolucije" (Lee i Wellman 2012) koja je omogućila transformaciju „medija" (i mnogo više) u našem društvu (Lee i Wellman, 2012). Nemoguće je ne primjetiti „krizu u novinarstvu" (Curran, 2011; McChesney, 2007). U moru lako dostupnih informacija dobilo se više na kvantiteti nego li kvaliteti predloženog sadržaja. Mediji kao sredstva društvenog priopćavanja bave se bitnim pitanjima vezanim uz demokratsku teoriju. Jedna od njihovih zadaća svakako je odnos medija i tehnologije te povijest i evolucija istraživanja medija. Stoga je od iznimne važnosti utvrditi kako nove komunikacijske tehnologije i globalizacija utječu na naše razumijevanje demokratske uloge medija.

McChesney nas izaziva da promijenimo način na koji razmišljamo o medijima (McChesney, 2007). Kako bismo razumjeli tehnokraciju nužno je razumjeti kako moć nad prirodom ima tehno-znanstvena, a moć nad društvom socijalno-politička obilježja. „Prva podrazumijeva mogućnost postupne slobode od prirodnih sila, a druga, stalnu opasnost od podčinjavanja socijalnim i političkim silama" (Novalić, 2005, 246).

Promjene u digitalnoj tehnologiji odigrale su važnu ulogu u preobrazbi medija. Kroz povijest industrijske revolucije glavnu su ulogu imali kvalificirani radnici. U današnje vrijeme tu su ulogu preuzeli intelektualci iz različitih znanstvenih grana primjerice medicinskih, tehničkih i drugih srodnih struka. Kroz kontekst znanosti možemo promatrati tehnologiju, gdje bitnu ulogu preuzima um koji postaje bitna komponenta uspješnosti tehnologije, dok s druge strane tehnologija zrcali tehnicistički karakter uma. U današnjim uvjetima visoko moderniziranoga društva hegemonija instrumentalne racionalnosti ravna se kapitalističkom logikom koja izgrađuje drugačije društvo i nove društvene odnose nastojeći ukloniti ili neutralizirati utjecaje drugih čimbenika na oblikovanje (postmoderne) kulture. Samim time

kultura u suvremenom dobu pokazuje da ljudi danas ne žive ugodnije i sretnije kao što se čini nego u sve većoj mjeri proživljavaju krize identiteta i potrebe za zajedništvom. Između slobode i smisla nisu proradila dublja suglasja. Do toga tek treba doći. Postmoderna kultura na neki način ideologijski opravdava razvitak globalnog kapitalizma. „Stoga potrošački mentalitet, stavljajući ljudsku ličnost u središte društvenih interesa, zaista realizira zahtjeve osobe (za slobodom i smislom), ali tek u obliku neposredna zadovoljenja njezinih potreba i obične korisnosti života, a nikada kao odgovor na čovjekova bitna zemaljska traženja“ (Jukić, 1973, 318).

Mi koji smo do jučer vladali, odjednom se nalazimo u situaciji da postajemo robovi različitih stvari. Postajemo njihove sluge jer stvari počinju vladati nama. Neka pitanja postaju sve rjeđa poput: Tko dobiva moje vrijeme, tko dobiva moju pozornost, tko ima moju odanost. Tko ima mene? Tko vlada samnom? Međutim kada čovjek odluči postaviti sebi ovo pitanje, reagira slično kao u filmu *Zameo ih vjetar*. Promišljajući kako je možda bolje drugi put o tome „razbijati glavu.“ Ljudi su pod okovima različitih pritisaka, pa stoga djeluju kroz liniju manjeg otpora. Stalno se prilagođavamo. Međutim konflikt u nama je i dalje tu. Odgovor nije lagan. Ljudi u sve većoj mjeri dopuštaju da ih oblikuju mediji u smislu izvanjskog nadzora nad slobodom pojedinca. Kultura i religija se na neki način komercionaliziraju udaljavajući se od njihovih baznih načela. Sve to u konačnici na jednoj strani zabrinjava dok na drugoj podržava. „Zabrinjava, jer sugerira da postmoderna nema solidan temelj, a tješi jer ništa ne mora biti onakvo kakvo jest, stoga na najdubljoj razini ne moramo opravdati zašto su stvari takve kakve jesu“ (Eagleton, 2004, 55). U globalnoj hegemoniji kapitala život je postao biopolitička roba a ne stvar slobodnog odabira.

Biopolitika utječe na samosvijest, identitet, etos i kulturu pojedinca i skupina razorivši temelje povratka povijesti, kulture i identiteta (Paić, 2006, 258). „Čini se da sada za slobodu moramo žrtvovati naš identitet, ali preostaje pitanje tko je sada taj koji će se tom slobodom koristiti. Mi postajemo veliki šefovi, smeteni od neprestanih putovanja i više se ne sjećamo ni svog imena. Ljudski subjekt konačno se oslobađa posljednjeg ograničenja: samoga sebe. Ako se sve čvrsto mora raspršiti u zrak, onda ni ljudi nisu iznimka. Ova unutarnja praznina time seže do ispraznosti. To pokazuje kako postmoderna misao uvelike sumnja i u istinu i u stvarnost“ (Eagleton, 2004, 158).

Touraine smatra kako se bitke ponajviše odvijaju u polju potrošnje, znanja i kulture. To više nije sukob oko toga tko upravlja sredstvima za proizvodnju, nego koji su ciljevi koje ta kultura proizvodi. Ekonomski problemi u novom tipu društva nisu prioritetni. „Informacijsko“ (programirano) društvo stvara tehnologiju za proizvodnju simboličkih

dobara. „Prema Touraineovom mišljenju, više nije riječ o ekonomskoj eksploataciji i borbi oko raspodjele dohotka, već o otuđenju.“ Touraine je taj problem koji je imao prilike promatrati iz prve ruke pomno analizirao. Iz industrijskog društva izrabljivanja ulazi se u društvo alijenacije odnosno otuđenja. Nakon industrijske revolucije i dominacije strojeva dolazi era informatike. Dok su u industrijskom društvu značajnu ulogu imali prirodni izvori, u suvremenom društvu tu ulogu imaju informacije. Raspolaganje bitnim informacijama zalag je za napredovanje. Alijenacija je “ovisna partipacija”, tj. neimanje potpunih informacija, i zbog toga nemogućnost da se sudjeluje u sistemu odlučivanja. Prema Castellsu one su se očitovale u tehnologiji obrade informacija i komunikaciji (Castells, 2000, 16). One čine mrežu, odnosno umreženo društvo (Castells, 2000, 17). Najvažnija je to strukturalna posljedica po Castellsu. „Prvi put u povijesti, osnovna jedinica ekonomske organizacije nije pojedinac, obitelj, poduzeće, država, nego upravo mreža“ (Castells, 2000, 17). Čovjek današnjice ovisi o globalnim mrežama koje mu daju uvid kako se stvari odvijaju u području ekonomije. Informacijsko društvo, tvrdi Castells, obilježava nastanak mreža i umrežene ekonomije. Ono što je ostalo nepromijenjeno je ljudska želja za posjedovanjem. Međutim, kapitalistička privreda i društvo današnjice bitno se razlikuju od prethodnih. Širenje kapitalizma ne temelji se više u prvom redu, kao što je Marx mislio, na posjedovanju, imati i biti vlasnik. Danas se to širenje bazira na telekomunikaciji i kompjutorima. Castells piše kako stvari nikada ne ostaju ni u toj razini.

Ono čime smo do jučer gospodarili danas gospodari nama. “Naše vrijeme i pozornost su postale valute kojima se može već danas, ali i u bliskoj budućnosti trgovati. Dopuštajući medijima da nas na neki način oblikuju i zaokupiraju našu osobnu slobodu postajemo pasivni promatrači svega što se odvija oko nas. Engleska riječ *network*, koju upotrebljava vodeći sociolog informacijskog doba i globalizacije Manuel Castells, odgovara tom stanju stvari (Castells, *Uspon umreženog društva*). „U razmatranju tih vrsta promjena još se jasnije očituje osebjnost Castellsove interpretacije. Novonastajuću kulturu naziva kulturom stvarne virtualnosti“ (Castells, 2000, 18). „Virtualna stvarnost“ postaje „stvarna stvarnost“, drugim riječima, ono što mediji nisu prenijeli to se nije ni dogodilo. Sa socio-psihoanalitičkoga gledišta ukazuje se na paradoks prema kojemu informacijski sustavi i umreženost povećavaju ljudske sposobnosti organizacije i integracije, istodobno potkopavajući tradicionalni zapadnjački koncept odvojenoga, nezavisnog subjekta. „Ukratko, tehnologija pomaže kod rastavljanja vizije svijeta“ (Castells, 2000, 58).

„Globalizacija, kao kulturalno određena paradigma mišljenja i djelovanja u društvu, koja pogađa pojedinačnu ljudsku subjektivnost i kolektivno pripadništvo naciji – državi

stvara postmoderni identitet koji je hibridan i promjenjiv. No potraga za novim identitetom i novom duhovnošću zbiva se kako na Zapadu tako također i na Istoku“ (Castells, 2000, 58). „Pluralizam kultura, naime sve relativizira i ništa ne ostavlja do kraja netaknutim, čvrstim, sigurnim, jedinim, svetim i nedodirljivim“ (Mardešić, 2007, 698).

Novi sustav kojeg je moguće okarakterizirati kao tehnološki sadrži obilježja suvremenog društva. Razvoj u tehnološkom polju dovodi do poticanja te obnavljanja nečeg što je već bilo vidljivo ranije. Antikapitalistički fundamentalizam se počinje smatrati kao opasnost za narode, baš kao i njegov opozit „podivljali slon“ svjetskog financijskog kapitalizma. Jedan uskraćiva slobodu u ime materijalne dobrobiti, a drugi materijalnu dobrobit u ime slobode. To potvrđuje rečenica „Ako se ne cijepimo nećemo imati ujesen kruha.“ Takav dogovor definira granicu političke modernizacije. Liberalna demokracija koja se pokušava uspostaviti izvan granica Zapada podsjeća na rasplet Napoleonove ruske ekspedicije, pri čemu je izazvano više protuzapadnih nego prozapadnih efekata (Katunarić, 1999, 66).

Tehnokratizam za mnoge predstavlja idealnu šansu koja pruža opciju političkog uspinjanja, ovisno je li im državno tijelo sklono. Tehnokrati uživaju mnoge povlastice, pitanje radnog mjesta im je osigurano, baš poput i same plaće (Touraine, 1980, 56). Obzirom da je današnje društvo u kojem živimo moguće protumačiti kao postindustrijsko, kao bitne stavke svakako je važno naglasiti usluge i mogućnosti koje se pružaju u području obrazovanja, vladinih udruga i istraživanja te također u području zdravstva. Američki sociolog Daniel Bell u knjizi *Dolazak postindustrijskog društva* navodi značaj teorijskog znanja pri čemu ga je okarakterizirao kao osnovom funkcioniranja društva. Pristaše tehnokratizma smatraju kako bi društvo vođeno stručnjacima bilo u svakom pogledu produktivnije i uspješnije. Kada se govori o tehnokratizmu, moguće je spomenuti i ideologije pri čemu ideologiju je moguće okarakterizirati kao znanost o idejama. Ideologiju je moguće podijeliti na autoritarnu te liberalnu pri čemu je tehnokratizam moguće isprepletati s različitim ideologijama, što je posebice vidljivo u razdoblju pojave pandemije.

Nezaobilazno je spomenuti i informacionalizam koji unaprijeđuje dominantan način proizvodnje (Castells, 2000, 227). Kapitalizam i dalje ima prevladavajuću ulogu tijekom razdoblja uspona informacionalizma (Castells, 2000, 229). Stoga, privlačnost konzumerizma te korporacijski etos akumuliranja predstavljaju vodeće kulturalne oblike u organizacijama infomacionalizma (Castells, 2000, 229/230).

Pokreti koji „igraju“ važnu ulogu i dan danas sve više naglašavaju značaj i ulogu potrošnje, bave se urbanom krizom, zajedničkim življenjem te zagađenošću okoline i

porastom buke. Jedna od vrlo bitnih pojava koje prate moderan način života je nestanak tišine, pri čemu je sve više vidljivo da sve veći tehnološki razvoj, a samim tim i razvoj medija, ukazuju na čovjekov gubitak sposobnosti koncentriranja i fokusiranja na tišinu. Uslijed takvih događanja naš um postaje umoran, a da toga ponekad nismo ni svjesni, temperamenti nam se mijenjaju, a sposobnost usvajanja znanja te njegovog širenja na ostale, ipak izostaje (Susan Hill, *Silence, please*, 2009).

Postindustrijsko informatičko društvo svakako ima svojih prednosti pri čemu ljudi razvijaju svoje sposobnosti te su fleksibilniji, što naposljetku može doprinjeti uspješnosti. Međutim, ljudi postaju sve manje sposobni za reakciju pri čemu se naša osjetila preustrojavaju za razodnost i brzinu, a manje za trajnost, dubinu te intezitet. Glavno „pomagalo“ pamćenja su postali masovni mediji pri čemu se gubi sposobnost razlikovanja granica između stvarnosti i fikcije. Vidljiva je sve manja svijest o pripadnosti određenom vremenu (Nikodem, 2004, 239). Svijet postaje sve više subjektivan, savitljiv i promjenjiv. Zapadno medijsko društvo postindustrijskog doba je dovelo do toga da su ljudi postali „ukalupljeni“ u krug koji obuhvaća državu i društvo u jednom (Paić, 2006, 23). Pojedinčeva sloboda u medijskom društvu je sve manja te to dovodi do smanjenja njegovih mogućnosti, posebice kritičko-spoznajnih, a on postaje neznatan dio masovne kulture zabave (Paić, 2006, 23). Premda takvo stanje prevladava, obrazovanje, dokolica, međuljudski odnosi, religija te prenošenje informacija postaju sve važniji. Stoga je neizostavna činjenica da smo dio umreženog društva u kojem je izrazito bitna uloga medija. Mediji su neoizostavan dio gotovo svih sfera života. Predstavljaju odraz društvenih zbivanja, odnosno društvenih odnosa pri čemu je uglavnom vidljivo da se u velikoj mjeri prilagođavaju oblicima političkih te socijalnih struktura. Nekada je komunikaciju takve vrste predstavljala „prenošenje“ Božje riječi, a bogoslužja, samostani te javne objave su imale „ulogu medija“ (Dulčić, 2014, 89).

Međutim, razvojem suvremene tehnologije mediji sve više umanjuju moć, posebice u društvima na prijelazu (Eagleton, 2004, 157/158). Sve je manja šansa za preispitivanjem sadašnjosti te perspektive budućnosti, pri čemu u takvom stanju čovjek sve više postaje biće relativizma (Nikodem, 2004, 239). Medijski prikaz svijeta uvelike počinje utjecati na kulturu stilova života te na samu bit svijeta koju je moguće okarakterizirati kao postmodernu (Paić, 2006, 197).

Takvo stanje vodi ka krizi u polju identiteta te potrebi za zajedništvom. Identiteti postmodernog doba su uglavnom promjenjivi što je vidljivo u polju životnih stilova (*lifestyle*). U dobu postmoderne, u kojoj čovjek prihvaća sve karakteristike ovog razdoblja, on dopušta da ga oblikuju mediji što potvrđuje tezu da je čovjek pasivni promatrač, neovisno o kakvim se

situacijama radi pri čemu mreža odnosa predstavlja krajnju točku njegove djelatnosti. Sve više je vidljivo da se „sveto premješta prema ciljevima pojedinačnog iskustva“ (Partridge, 2005, 364). Nastaju procesi globalizacije u kojima pojedinac ne shvaća i promatra sebe u kontekstu zajedništva i tradicije, već sve odluke koje donosi, mora donositi samostalno. Sve više prevladavaju apstraktnosti, umjetan govor, umjetne rutine te zbog tih razloga je otežano, odnosno postalo je gotovo nemoguće prenositi osobne poruke pri čemu je uspostavljanje ljudskih odnosa otežano (Jukić, 1996, 391). Zbog toga dolazi do urušavanja vrijednosti, čije urušavanje u ranijim razdobljima nije bilo upitno, a tiču se autoriteta, hijerarhije i slično.

S pravom postindustrijsko doba je moguće usporediti s imaginarnim svijetom pri čemu stvarnost dobiva novu dimenziju. „Za prenošenje poruka se uvijek upotrebljava medij koji na najefikasniji način ostvaruje komunikaciju na relaciji između nosioca društvene moći i medija unutar date društvene strukture“ (Dulčić, 2014, 87). Obzirom na takve relacije moguće je postaviti pitanja poput: Kako društveni utjecaji određuju načine na koje tehnologija funkcionira kod korisnika? Što znamo o potencijalnom utjecaju na korisnike ovog novog životnog stila? Kako društvene medijske platforme koje omogućuju sudjelovanje korisnika mijenjaju medijsko okruženje? Kako se korisnici kreću u svojim ulogama - publika, kreator, potrošač, građanin – u ovom složenom okruženju (Croteau i Hoynes, 2013, 16) Ujedno i pitanja na koje nije lako dati odgovor poput: Zašto su određene ideje i slike dosta prisutne u medijima, dok druge nisu? Kako vlade kontroliraju rad medija te kako to utječe na rad medija? Kako je Internet utjecao na novinarstvo i politiku? Kako nejednakost utječe na ono što vidimo u medijima? Kakav je utjecaj medija na svijet i na društvo u kojem živimo? Koliko je značaj globalizacije medija? (Croteau i Hoynes, 2013, 3).

1.1. Pojam tehnokracije

Tehnokracija društvo shvaća samo kao skup društvenih mogućnosti koje će se mobilizirati u svrhu ekonomskog rasta što proglašava istodobno i društvenim razvojem, čime jednim udarcem identificira interes društva i velikih organizacija, iako je riječ o evidentno suprotstavljenim interesima. Tehno-menadžerske elite zauzimaju vodeće položaje u političkoj i ekonomskoj strukturi.

Tehnokracija predstavlja termin koji se prvi puta upotrebio od strane inženjera Williama Henry Smitha 1919. godine u časopisu pod nazivom *Industrial Management*. Ovaj izraz postao je široko primjenjiv 1933. te 1934. godine. Pojam tehnokracije je preuzeo Howard Scott koji je bio direktor istraživanja za Industrial Workers. Kada je pojam postao prihvaćen od strane šire mase, Smith ga je odbacio. Tvrdio je da je H. Scott primjenjivao riječ

koja je nastala spajanjem riječi tehnologija i autokrat, što bi u prijevodu predstavljalo vladavinu tehničara, koji ujedno nikom ne odgovaraju, dok se u osnovi ovaj termin odnosi na vladavinu naroda pri čemu ta vladavina postaje efikasna putem znanstvenika i tehničara (Perko Šeparović, 1981, 377). Tehnokracija je naziv nastao iz grčke riječi *tehne* što u prijevodu znači tehnika te riječi *kratein* što znači vladati. Smatra se da je čovjek došao do točke tehničkog savršenstva koje mu s minimumom rada od prosječno 2 sata dnevno pruža mogućnost da uživa zavidan stupanj blagostanja (Parrish, 1937, 7) .

Od prije 7 tisuća godina, odnosno od razdoblja kad su ljudska bića se počela okupljati te živjeti u zajednicama, čovjek je tada provodio tri procesa: proizvodnja dobara, njihova raspodjela te njihova potrošnja. Sve do 1800 godine čovjek se stalno borio za vlastiti opstanak obavljajući teške fizičke poslove. Mijenjale su se civilizacije, politički sistemi su mijenjali odnose te se povećavalo stanovništvo. Međutim osnovni problemi proizvodnje dobara nisu pretrpjeli bitnu promjenu, ali parna mašina počela je postizati sve veći kapacitet rada od čovjeka (Parrish, 1937, 21/22). Što je uvelike olakšalo odnos prema radu. Tehnologija postaje sve više potvrda važnosti znanosti. Uspjeh tehnologije govori o utjecaju i važnosti ljudskih sposobnosti i znanja koji uvelike može transformirati način na koji ljudi djeluju.

U vrijeme Francisa Bacona dolazi do mijenjanja politike na način da je došlo do ukidanja vladavine koja se temeljila na stvarnim zakonima. Kao primjer tu je moguće istaknuti da trgovima Nove Atlantide više nisu viđeni tipovi vladara koji su se isticali naoružanjem te na scenu počinju stupati znanstvenici, stručnjaci ili tehničari pri čemu veliku važnost dobiva sve što je poprimilo znanstvene karakteristike odnosno što je „oznanstvoljeno“ što u ranijem razdoblju nije bio slučaj. Bacon ujedno često spominje i načelo *Tantum possumus quantum scimus* koje se prije svega tiče tehnokratskog znanstva (Lubbe, 1992, 79/80). Prije dvjestotinjak godina velika većina građana bavila se primarnim djelatnostima odnosno poljoprivredom, ribarstvom i sl. Za tadašnje razdoblje, u ekonomskom smislu obavljanje isključivo ove djelatnosti smatralo se dovoljnom, međutim današnje razdoblje koje bilježimo kao postmodernu dobu u velikoj mjeri se oslanja na znanosti, što u ranijim razdobljima nije bio slučaj (Lubbe, 1992, 80). U 19. stoljeću znanstveno znanje počinje prednjačiti pred stručnim te se sveučilišta počinju smatrati vrlo uspješnim područjem u pogledu proizvodnje znanja. Ta spoznaja temelji se na mišljenju Humboldta da ne postoji ništa što je korisnije od znanosti koja biva oslobođena od utilitarizma (Lubbe, 1992, 78).

„U prošlom vijeku pripadalo je središnje mjesto u društvenim analizama pojmu industrijskog kapitalizma i proletarijatu kao subjektu radikalnih izmjena. U suvremenom razvijenom svijetu mijenja se i društveni oblik i subjekt društvenih promjena. Nastaju nove

tendencije razvoja i nove političke alternative“ (Touraine, 1980, 12). Touraine je i dalje mišljenja da su društveni odnosi klasni, a socijalni konflikti da su također klasni sukobi. Dominacija je vidljiva kroz birokratsku te tehnokratsku elitu. Međutim to i dalje izaziva sukobe, što je vidljivo i dan danas.

Sveučilišta su postala mjesto opozicije vladajućoj eliti, pri čemu je njihova uloga izašla iz sfere socijalizacije studenata i kvalitetnog prenošenja znanja. Sveučilišta su postala novo mjesto društvenih sukoba pri čemu društveni ugled profesora sve više raste, dok polaznici fakulteta razvijaju dublje svoju svijest (Touraine, 1980, 14). Tehnokracija dolazi u sukob s pripadnicima narodne klase, svim onim ljudima koji su povezani uz određeni prostor te nastoje održati prijateljske i obiteljske odnose, odnosno ulazi u sukob s običnim pukom.

1.2. Tehnokracija danas

Kao što je već poznato, načelo pripadnosti stare vladajuće klase kapitalista je bilo vlasništvo, dok se nova vladajuća klasa određuje prije svega, spoznajom, odnosno stupnjem obrazovanja, a njihova se moć i status očituju u upravljačkim ili direktorskim funkcijama odnosno poslodavačkim te u velikim razlikama u plaćama u odnosu prema srednjoj klasi kao i u sigurnom zaposlenju. Novu klasu koja je vladajuća je moguće smjestiti u kontekst tehnokratskih organizacija, a uz njih se često vežu tajne, te se može sa sigurnošću reći da oni definiraju nove smjernice proizvodnje i potrošnje. Moguće ih je okarakterizirati kao centre moći koji svojim članovima nameću sve jaču društvenu integraciju definirajući nove smjernice koje postaju agresivne. Ovdje se akteri društvenih sukoba sve više promatraju unutar čovjeka kao potrošača ili kao stanovnika, odnosno kao stranca koji je pokoran sustavu odlučivanja, a koji ujedno djeluje u ime zajednice (Touraine, 1980, 58).

Tehnokracija predstavlja vrlo izrazit utjecaj novije tehnologije koja djeluje na društvenu strukturu šire te na odnos moći koji se u društvu sprovodi. Navedeno potvrđuje vrlo konkretno sve što se događa oko rješenja pandemije Covid-19, posebno s prijedlozima o cjepivima, što je stopilo značajke koje su prilično originalne. „To su značajke znanstvenog pragmatizma, ali i moralizirajućeg i stoga stopljene s određenim tvrdnjama o znanstvenom fideizmu. Čini se da su generirani rezultati novi oblik scijentizma, reinkarniranog za rješavanje problema Covid-19 s cjepivima koji će biti vjerno prihvaćeni i koji bi se čak mogao predložiti kao novi moralni autoritet u ovom stoljeću, koji poziva na skok vjere prema istinskoj modernoj religiji, onoj znanstvenoj. Pod scijentizmom, u tom smislu, podrazumijevamo znanost koja želi i vjeruje da može riješiti svaki problem, zadovoljavajući sve ljudske potrebe, čak i one moralne“ (Ursić, 2021). Znanost kakvu danas poznajemo je

time prešla u jednu novu dimenziju upravo na temelju tehnologije. Sama je tehnologija promijenila svoj položaj kada je postala izrazito važan segment znanosti. „Upravo to spajanje omogućilo je da tehnokracija bude obdarena mistikom znanosti, da samu sebe odredi kao nešto više od vještine obrtnika, bistrine, marljivosti i discipline; kao nešto više od lukavosti praktično pokrenute nadom u dobitak i priznanje“ (Perko Šeparović, 1981, 384). Tehnologija je zahvaljujući znanosti poprimila još veći značaj pri čemu ju je potonje uvelo u znanstvenu sferu, time je postala neizostavan dio obrazovnih ustanova kao što su škole, fakulteti te u laboratorijima.

1.3. Demokracija postindustrijskog doba

Masovni mediji imaju iznimnu ulogu izvještavanja o promjenama koje se događaju svakodnevno na lokalnoj, međunarodnoj razini, a često obavještavaju o sporovima u području zakonodavstva i vlade. Mediji predstavljaju posrednike između javnosti i vlasti te na senzacionalistički način informiraju javnost o bitnim temama za zajednicu te predstavljaju bitan segment koji se nalazi u gotovo svim društvenim aspektima (Jurčić, 2017, 128). Cilj medijskog izvještavanja je zadovoljenje čovjekovih potreba da bude upućen u najnovije informacije o društvenim procesima te trenutnim događanjima. Međutim, mediji mogu vršiti i negativan utjecaj kroz prezentaciju nasilnih sadržaja te ostalih modernih pojava koje se ističu negativnim konotacijama te ujedno utječu na ponašanje pojedinca (Jurčić, 2017, 133). „Našoj javnoj pozornosti izmiče, naprotiv, ako nismo upravo sami uključeni kao stručnjaci ili kao posebno pogođeni, pretežno mnoštvo proces normiranja u politici i upravi što ovise o stručnom znanju, zbog svoje očite nužnosti i korisnosti i, povrh toga zbog svoga neproblematičnoga funkcioniranja“ (Lubbe, 1992, 83).

Međutim, ono što je značajno za postindustrijsko doba kojeg prati visok stupanj demokracije je visok stupanj protesta i negodovanja u pogledu donošenja odluka, što je itekako bilo, a i još je vidljivo u razdoblju pandemije koronavirusa koja je široj javnosti poznata od veljače 2020. godine pa sve do današnjeg dana kada je ovaj rad i pisan. Ali je li to doista tako? Na temelju prethodno napisanog može se postaviti pitanje zašto se smanjuje prihvaćanje životnih osnova industrijskog društva bez obzira na životne prednosti naše civilizacije kojih smo i sami svjesni te je sam odgovor potrebnu potražiti izvan sfera mišljenja kako se civilizacija nametnula korištenjem isključivo znanja. Međutim je li moguće odvojiti zbilju od stvarnosti? „Danas kada se kapitalizam nalazi usred globalne krize bez vidljivog kraja, a stanje demokratske vladavine je zastrašujuće, barem u Sjedinjenim Američkim Državama, čini se da je nastupilo krajnje vrijeme da se s većom kritičnošću razmotri odnos

interneta prema kapitalizmu, kao i odnos jednog i drugog prema demokraciji. Svugdje u svijetu događa se političko previranje do kakvog dolazi svega par puta u stoljeću, kapitalizmu se posvuda trese stolica i internet je izravno umiješan u borbe. „Razvoj interneta blisko je povezan s razvojem političke ekonomije“ (McChesney, 2013). Moguće je promotriti odnos medija i otuđenog čovjeka kroz prizmu koju mediji oblikuju u čovjeku. Danas govorimo o umreženom društvu gdje se osobni identitet stvara na svakodnevnoj razini. Masovni mediji su glavna sredstva preko kojih dobivamo informacije i preko kojih se sve više odvija komunikacija. Razvoj medija i tehnoloških inovacija dovodi do manipulacije i dominacije nad ljudima. Informacijskom tehnologijom se želi manipulirati u svrhu preuzimanja kontrole nad našim svijetom. To pitanje je posebice postalo aktualno u situaciji koja se odnosi na pandemiju gdje je jasno izražena dilema procjepljivanja, u kojoj mjeri se radi o manipulaciji, u svrhu nečijih interesa, a koliko se radi o stvarnoj opasnosti? Pri čemu je ta dilema izražena u otporu čovjeka prema cijepljenju. Odgovor na prethodno postavljeno pitanje nije lako odgonetnuti te je uvelike kompleksno s filozofskog, medicinskog te ekonomskog stajališta. Suvremena kultura je zasićena informacijama u puno većoj mjeri od bilo koje prethodne što možemo nazvati medijski zasićenim okruženjem. Prema Bellu informacijsko društvo se može okarakterizirati kao društvo u kojem je stvaranje, distribucija, uporaba, integracija i manipulacija informacijama značajna ekonomska, politička i kulturna aktivnost.

Cilj informacijskog društva je internacionalno stjecanje konkurentske prednosti korištenjem informacijske tehnologije (IT) na kreativan i produktivan način. „U preindustrijskom društvu život je igra protiv prirode gdje se radi sa sirovom mišićnom snagom. U industrijskoj eri u kojoj strojevi prevladavaju u tehničkom i racionaliziranom postojanju, život je igra protiv izmišljene prirode“ (Bell, 1973, 126).

Nasuprot objema, život u postindustrijskom društvu koji se temelji na uslugama igra je između osoba (Bell, 1973, 127), a ne računa se snaga ili energija mišića već informacija. Koncept postindustrijskog društva usredotočen je primarno na promjene u društvenoj strukturi, odnosno na promjene u ekonomiji, znanosti, tehnologiji te u strukturi zanimanja. Heidegger smatra da se razmišljanje suvremenog razdoblja temelji na kalkulacijama što dovodi do toga da se odvraća pažnja od smisla bitka. U ovom kontekstu moguće je spomenuti i Baudrillarda koji suvremeni svijet vidi kao svijet simulacija. Prema njemu, simulacije su lažne, dok suvremeni svijet sve više podilazi pod njih. Simulacija se može smatrati kao zamjena stvarnog za nešto neprirodno odnosno novo normalno. U tom kontekstu Baudrillard govori o simulakrumu ili istini koja skriva istinu da istine nema. Simulakrum se odnosi na lažnu stvarnost koja izgleda stvarno, upotrebljava se u kritici postmoderne te ima tri razine, a

to su refleksija i odraz stvarnosti, zatim razina kada se stvarnost izokrene i maskira te razina odsustva stvarnosti.

Bitno je razumijevanje odnosa između masa i medija. Kao što je činjenica da bez mase nema medija, tako i bez medija nema masa te se sve veći naglasak stavlja na stvaranje prividnih ideala, npr. Tropski raj koji izgleda idealno, a prirodno bi mogao biti suh i prašnjav. (Baudrillard, 2013, 22/23). Ujedno, suvremeni je čovjek pod utjecajem medija te nema vlastitu percepciju stvarnosti jer su ga mediji svrstali u svijet simulakruma (Jurčić prema Baudrillard, 2017, 133/134).

2. HRVATSKO DRUŠTVO DANAS

2.1. Društvena struktura Hrvatske

Kako bi uopće bilo moguće proučavati društvo, potrebno je prije svega imati uvid u socijalnu strukturu. Za lakšu orijentaciju, ljude je poželjno podijeliti na slojeve pri čemu je moguće razlikovati društvenu elitu kojoj pripada skupina koja se povezuje uz političku sferu, odnosno politički vrh, tehnokraciju te različite vrste elita koje je moguće specificirati po različitim značajkama. Što se tiče srednjeg sloja, moguće je klasificirati dvije vrste pri čemu razlikujemo niži srednji sloj te viši srednji sloj. Pojavom industrijalizacije, a samim tim i industrijskog društva ovakva podjela je sve učestalija. Kao treća dimenzija društvenog sloja ističe se niži sloj, a obuhvaća radnike, seljake te tzv. sirotinju. U engleskom rječniku često se za niži sloj rabi termin *underclass* (Županov, 2011, 146).

Nakon razdoblja rata na scenu stupa politička elita koja još nosi naziv politokracija, međutim kako je vrijeme odmicalo politokracija je gubila moć i utjecaj koji je posjedovala te na političku scenu dolazi nova politička elita koja se i dan danas oblikuje. Neki su mišljenja da ne posjeduje težinu i važnost koju je inače posjedovala politokracija (Županov, 2011, 146). Kada je u pitanju tehnokracija, koja predstavlja neizostavni dio društvene elite, a koja se ujedno odnosi na glavnu tematiku ovog rada, u odnosu na novi sustav, tehnokrati u starom sustavu nisu uživali zadovoljavajuću samostalnost kakvu uživaju danas, što nije bio slučaj kod politokracije. Tehnokracija je imala tendenciju razvijati se kao specifična grana političke elite. Obzirom na trendove na tržištu, sve veći je stupanj razvitka menadžmenta u profesionalnom smislu, dok je ranije bio naglašeniji politički. Takvi trendovi su bili izrazito značajni za tehnokraciju. Ujedno dolazi do razvoja značajki samostalne društvene elite (Županov, 2011, 147). Uloga tehnokrata se nije puno izmijenila osamostaljivanjem države. Niti bi pretpostavke da bi nova elita uvođenjem novih kriterija za izbor menadžera ujedno vodila ka povratku u politički menadžment, bile opravdane. A što se tiče tehničke i humanističke inteligencije, u tom području se isto ništa značajno nije promijenilo u odnosu na sustav u kojem smo participirali ranije, a to je socijalistički. Ipak sve se više bilježi utjecaj važnosti informatičke tehnologije kao i važnost uslužnog sektora. Porast tehničkog znanja daje mogućnost tehnokratskoj birokraciji da osigura socijalni poredak i kontrolu. Pristalice tehnokratskog sustava kažu da bi društvo kojim upravljaju stručnjaci bilo racionalnije i produktivnije. Tehnokrati su pojedinci koji vrše vladinu vlast zbog svog znanja.

Što se tiče seljaštva, u posljednjih pedeset godina kontinuirano i dalje opada, a radništvo je također u redukcijskoj putanji. U prethodnom sustavu, odnosno socijalizmu djelovala je koalicija među politokracijom i radništvom pri čemu je radništvo ostvarivalo

određene stavke zahvaljujući politokraciji, a odnosilo se na sigurnost prilikom zapošljavanja. Radnička klasa je politokraciji pružila mogućnost da donosi odluke te kreira društvo po svojoj volji. Međutim, kako je došlo do raspada politokracije, tako i ova koalicija je prestala djelovati, a pojavila se nacionalna koalicija. Opis današnje situacije je da djeluju isključivo sindikati koji nemaju dovoljan utjecaj da u učinkovitoj mjeri mogu zagovarati potrebe te interese radnog stanovništva (Županov, 2011, 148/149). Svi slojevi suočeni su s krizom koja je nastupila 2020. godine pri čemu značajnu ulogu upravo ima politički vrh. Važno je imati na umu da tehnološki razvoj nije autonomna sila u društvu. Dok tehnološke snage pokušavaju preoblikovati hrvatsko društvo, od ključne je važnosti da Hrvati sudjeluju u raspravama i odlukama u ovom procesu jer informacijsko društvo ima potencijal za demokraciju komunikacije što omogućuje te dopušta ljudima da budu tvorcima informacija, a ne isključivo potrošači. Što omogućuje uvid u stvaranje novih paradigmi društva.

3. TEHNOKRACIJA I KORONAVIRUS

3.1. Pojava koronavirusa

Manje poznata informacija većini javnosti je da je virus u medicini poznat još znatno ranije. Prvi puta se spominje 30-ih godina prošlog stoljeća kao glavni uzrok dišnih infekcija kod pilića. Medijska eksponiranost ovog virusa započinje krajem 2019. godine kada se počeo širiti među ljudskom vrstom. Virus izvorno potječe iz grada Wuhana, u provinciji Hubei u Kini. U vrlo kratkom se vremenskom intervalu počeo širiti na ostale dijelove svijeta da bi naposljetku zahvatio gotovu čitavu zemaljsku kuglu. S medicinskog stajališta, koronavirus je moguće definirati kao infektivni mikroorganizam koji se razmnožava isključivo u živim stanicama drugih organizama (Blagus Bartolec, 2020, 30).

Što se tiče samog značenja koronavirusa, prvi dio imena je prilagođeni obliku latinske riječi *corona* što u prijevodu znači kruna jer gledajući virus pod mikroskopom, on je vidljiv u obliku krune pa stoga u doslovnom prijevodu koronavirus je moguće okarakterizirati kao tzv. krunski virus (Blagus Bartolec, 2020, 30/31).

Često je u medijima vidljiv i naziv Covid-19. Potonji označava vrstu respiratorne bolesti koja nastaje upravo zahvaljujući koronavirusu. CO označava *coronu*, Vi se odnosi na *virus*, a D na bolest odnosno u engleskom prijevodu *disease* dok broj 19 označava godinu kada je ovaj virus postao poznat široj populaciji. Za sad se smatra da je glavni uzrok ovom virusu šišmiš (Blagus Bartolec, 2020, 31). Koronavirus se manifestira simptomima koji su slični gripi, a u nekim situacijama može dovesti do težih komplikacija respiratornog sustava ili smrti, a širi se kapljičnim putem ili dodiranjem predmeta i površina koje su izložene virusu.

3.2. Uloga stručnjaka u razdoblju pandemije

Razmišljajući o ulozi stručnjaka u razdoblju pandemije „s jedne strane, zapravo, vidimo ljude znanosti koji se već više od godinu dana (tako se čini) s pandemijom i njezinim lijekom suočavaju s dobrom voljom, ali empirijski, i ponekad se čini da su to odlučili učiniti s jednim oblikom pragmatizma gdje konkretna svrha, koja je odlučena, isključuje druge hipoteze liječenja.“ Ponekad se spomenuti pragmatizam dovodi u pitanje statistički klasificiranim činjenicama, gdje čak i fatalna pogreška, poput neočekivane smrti pacijenta, postaje statistički marginalna, ako ne i nebitna. Čini se da ovaj znanstveni pragmatizam traži (ponekad s određenom arogancijom) fideističko prihvaćanje, čak i iz moralnih razloga, medicinsko-znanstvenih performansi, čak i ako još nisu dobro provjerene, što se mora prihvatiti s predanošću i zahvalnošću medicinskoj znanosti. Odbijajući ih, ne samo da postoji rizik da se svijet vrati u mračno doba Manzonijskih pošasti, već i da se nanese ekonomska i

moralna šteta zajednici“ (Ursić, 2021). U praksi, razmišljajući o prijedlozima rješenja Covid koji su se čuli ovog ljeta, može se steći dojam da smo suočeni s originalnim fenomenom; modelom znanosti koji bi htio moralizirati, a ne objašnjavati i uvjeravati, što stoga mora biti prihvaćeno s vjerom. „Evo pragmatizma, kojeg bih nazvao znanstvenim i moralizirajućim, koji mora biti pozdravljen fideistički, pragmatizma koji je prava novost ovog vremena, otkrivena zahvaljujući Covidu. Prema ovom modelu ili pristupu, čini se da se znanstveniku također predlaže novi osjećaj stvarnosti koji isključuje različite teorijske hipoteze, a predlažu ga samo oni koji su za to ovlašteni. I to nije diskutabilno, čak i ako ostavlja sumnju da ponekad umrtvljuje našu sposobnost racionalnog razumijevanja i uvjeravanja, prisiljavajući nas da to činimo na način koji vjeruje u to“ (Ursić, 2021).

Pojava izrazito zaraznih bolesti nije strana kroz ljudsku povijest, međutim ljudi često zaboravljaju njihovo postojanje, ali zahvaljujući povjesničarima te znanstvenicima, virus kao pojava koja se dogodila kroz određeno razdoblje ne gubi svoj povijesni kredibilitet (Kuhar, Fatović-Ferenčić, 2020, 112). Pa samim tim, pojavom koronavirusa pojavila se velika nepoznanica u ljudskim umovima koja je utjecala na trenutačnu promjenu vođenja života u svakodnevnom kontekstu, utjecala je na slobodu kretanja te obavljanja radnih obaveza koje su se do tada događale u velikoj većini slučajeva u prostorima izvan čovjekova mjesta boravka. Stanovništvo diljem svijeta bilo je primorano na nagle promjene koje su bile uzrokovane novonastalom situacijom. Činjenica jest da je pojavom novog virusa zavladao panika među pukom, a stručnjaci iz područja medicine, liječnici i ostalo zdravstveno osoblje su se našli u neočekivanoj situaciji, pojavom nove bolesti koja se po nekim segmentima povezivala s gripom, međutim širila se enormnom brzinom što je ujedno predstavljalo jedno od glavnih izazova. Obzirom na nepoznavanje virusa, a i straha od posljedica ove specifične bolesti, promjene su bile nužne, bar su tako smatrali oni koju su predstavljali nadležne za razdoblje koje je zahvatilo cijeli svijet.

Vlade zemalja poduzimaju velike napore u stabilizaciji gospodarstva (Katavić i sur., 2020, 126). Stručnost je važna prilikom borbe s krizom, koje god ona vrste bila. Sve se više ističe važnost medicinsko-znanstvenih stručnjaka koji su provodili odluke poput ograničenja slobode kretanja pa je i nadzor radi provođenja mjera postao u sve većoj mjeri kontroliran. Na razini naše države Republike Hrvatske, Stožer civilne zaštite formirao je odluke te postao vrlo ubrzo „glavni segment države.“ Postao je glavno tijelo u donošenju odluka te je u velikoj mjeri utjecao na način na koji država funkcionira i kako se nosi s promjenama u gospodarstvu, industriji, obrazovanju. Mnogi virolozi, epidemiolozi, doktori iznosili su svoja mišljenja u vezi novonastalog virusa te davali upute na koji se način zaštititi. Stručnost i znanje

smatralo se glavnom stavkom u borbi protiv ove bolesti. Međutim obzirom na kompleksnost situacije, sada se istaknula dilema mogu li tehнократи uistinu vladati te znaju li oni najbolji odgovor na ovu situaciju?

Društvo u kojem živimo uvelike možemo okarakterizirati kao programirano po uzoru na Tourainea, što je vidljivo iz ovog rada, ali također i umreženim po uzoru na Castellsa. Kako smo u samom uvodu istaknuli, „uslijed tehnološke revolucije, posebno u medijima, kulturne će se borbe sve više odvijati u virtualnom prostoru“ (Castells, 2000, 26). „Masovni mediji uspješno posreduju između vlade, znanstvenika i javnosti u komuniciranju informacija vezanih za zdravlje zbog svoje sposobnosti doseganja velike i heterogene publike“ (Turkalj, 2021, 124).

Psihologija preživljavanja tvrdi da osobe često iskuse promjene u ponašanju zbog pojave novih događaja, a mogu uključivati zdravstvene krize, često i terorističke napade te prirodne katastrofe (Turkalj prema Forbes, 2021, 124). Povodom takvih dešavanja se pojavljuju posebni oblici ponašanja kao što su mentalitet krda, panična kupovina te stvaranje zaliha (Turkalj, 2021, 125). Ne treba izostaviti činjenicu da su današnji mediji postali i kanal za širenje lažnih informacija te je takve informacije često moguće vidjeti na društvenim platformama kao što su Twitter, Facebook, WhatsApp te YouTube kako bi u ljudima izazvali osjećaj zbunjenosti i panike (Turkalj prema Merchant i Laurie, 2021, 123). Društveni mediji stoga mogu prouzročiti širenje lažnih informacija te stvoriti određenu klimu među ljudima koja je često obuhvaćena negativnim osjećajima (Turkalj, 2021, 123).

„Ali, osoba iznad svake sumnje dovodi nas u sumnju. To je agnostički filozof epistemolog, Karl Popper. U dogmatizmu scijentizma vidio je pretpostavke totalitarizma. Popper je objasnio (u *Nepostojanju znanstvene metode*, 1965.) da ne postoji metoda kojom bi se utvrdila istinitost znanstvene hipoteze i ne postoji metoda koja bi utvrdila je li hipoteza istinita ili ne. „Ipak, mislim da nikada nisam svjedočio izravnom i javnom sukobu, koji se odnosi na Covid ili cjepiva, između znanstvenika suprotnog mišljenja. Ne čini li ti se iz ovog pristupa da scijentizam tolerira oblike znanstvenog ekumenizma?“ (Ursić, 2021)

3.3. Trenutne posljedice koronavirusa

Mnoge zemlje poduzimaju značajne intervencije u poboljšanju gospodarstva, dok se poduzeća pokušavaju prilagoditi promjenjivim potrebama kupaca, dobavljača te zaposlenika (Katavić i dr., 2020, 126). Novi virus (Covid-19) je poremetio društveno-gospodarske sustave kao nijedna druga moderna pojava. Nacionalni zdravstveni sustavi dovedeni su do točke prijeloma, nacionalna su gospodarstva stavljena u stanje hibernacija, a društveni odnosi su

postali distancirani. Svjetska trgovina je pala. Troškovi su postali enormni. Međutim, došlo je i do određenih pozitivnih posljedica pri čemu je digitalizacija postala još utjecajnije te je sve više počeo djelovati sustav rada na daljinu koji predstavlja idealnu varijantu u slučaju nemogućnosti fizičkog prisustvovanja obavljanju određenih poslova. Također koronavirus je odnio pobjedu i kada su u pitanju staklenički plinovi pri čemu je zabilježen značajan pad emisija stakleničkih plinova. Uloga tehnokracije je bila ključna pri čemu je bilo značajno djelovanje za dobro svih građana. Međutim, s vremenom mišljenja po pitanju toga postala su podijeljena.

4. KAKO KORONAVIRUS MIJENJA JEZIK KOJIM GOVORIMO I MISLIMO?

4.1. Kako konceptualiziramo koronavirus i koronakrizu?

Ovisno u kojoj se poziciji osoba nalazi, to igra veliku ulogu na koji način netko promatra situaciju, a prije svega tiče se osobnog stava i načina gledanja pri čemu je moguće razlikovati dvije pozicije, oni koji promatraju koronavirus kroz ono što pandemija uzrokuje ljudima, pri tim misleći i na same sebe (otkazi, zdravlje, zabrane kretanja) te kroz ono što ljudi svojim djelovanjima rade epidemiji. Ako se situacija promatra s posljednje točke gledišta pri čemu je epidemiološku situaciju moguće doživjeti kao stavku koja djeluje nad ljudima, tada ju je moguće okarakterizirati kao katastrofu. Često u žargonu, a i u medijima se uz epidemiju vezuju glagoli hara, prijeti, izbija, ruši. Kada spominjemo epidemiju također, možemo povezati taj pojam uz blokiranje cestovnog i zračnog prometa, zatim zatvaranje tvornica, ograničavanje kretanja te kontrole, a također i boravak kod kuće (Štrkalj Despot, 2020, 4).

Dok s druge strane gledišta, ako promatramo situaciju u odnosu što ljudi čine epidemiji, tada takav odnos je moguće okarakterizirati kao borbu. U metaforičkom smislu je moguće povezati ovo stanje sa sportom, posebice izjavama komentatora prilikom odvijanja utakmica, posebice onih nogometnih, poput „Ovo je tek prvo poluvrijeme“, „Ušli smo tek u drugo poluvrijeme“ i slično te izraze kojima se često koristio hrvatski ministar zdravstva Vili Beroš poput „Ne znamo u kojoj je fazi naša utakmica, je li pri kraju prvog ili drugog poluvremena, ali spremni smo na produžetke ako treba. Zahvaljujemo na potporama našem Stožeru, ali mi nismo tim koji igra. Cijeli hrvatski narod je na terenu i igra utakmicu protiv koronavirusa za zdravlje cijele nacije.“ A Svjetska zdravstvena organizacija je davala izjave poput: „Ne možemo dobiti nogometnu utakmicu tako da se samo branimo. Moramo i napadati.“ Također kao sinonim počela se koristiti i riječ utrka poput „utrka s epidemijom“ (Štrkalj Despot, 2020, 5).

4.2. Metafora rata u diskursu o koronavirusu

Često iz medijskih članaka, koje imamo mogućnost čitati na dnevnoj bazi se u metaforičkom smislu spominje pojam rata kako bi se поближе dočaralo stanje koje je izazvala pandemija koronavirusa. Često u intervjuima te izjavama znanstvenika i medicinskih stručnjaka, a samim tim i članova Stožera civilne zaštite su vidljive izravne usporedbe koje je teško ne zamijetiti. Neke od osoba koje su javno eksponirane su davale svoje izjave izravno spominjući pojam rata kako bi dočarali usporedbu. Tako je primjerice kraljica Ujedinjenog kraljevstva, kraljica Elizabeta ovo razdoblje usporedila s razdobljem i stanjem 1940-e godine

kada je vladalo ratno stanje, američki predsjednik Donald Trump je izjavio da je krenulo razdoblje rata protiv virusa kineskog podrijetla, a njemačka kancelarka Angela Merkel smatra kako je ovo razdoblje najizazovnije nakon 1945. Godine, dok je naš Stožer, Stožer civilne zaštite Republike Hrvatske često ovo razdoblje uspoređivao s razdobljem Domovinskog rata. Hrvatski predsjednik mišljenja je kako koronavirus neće uzokovati rat već ju doživljava kao krizu izjavom „Mi nismo u ratu, ratuju ljudi protiv ljudi, ali jesmo u izazovu, krizi“ (Štrkalj Despot, 2020, 5).

„Moguće je da oni koji posjeduju medijska carstva upravo koriste medije kako bi promovirali vrlo specifičnu političku agendu“ (Croteau i Hoynes, 2018, 86). S druge strane neki mediji nastoje održati percepciju objektivnosti vlastitih članaka kako bi zadržali legitimitet. (Croteau, Hoynes, 2018, 88). „Vlasnici medijskih kuća često znaju koristiti medijske stranice za širenje vlastitog stava o određenom pitanju i za legitimiranje određenih institucija te je primjetno je da će neka važna društvena pitanja više biti istaknuta u manje popularnim medijima“ (Croteau i Hoynes, 2018, 88).

5. PANDEMIJA PRED USTAVNIM SUDOM

Odlukama koje je donio Ustavni sud pandemija je dobila ustavnosudski nastavak na način da su uspoređivane odluke Stožera civilne zaštite. Jedan je ustavni sudac pokrenuo akciju da Ustavni sud pokrene postupak ocjene suglasnosti s Ustavom te odlukama Stožera civilne zaštite Republike Hrvatske. Uslijedilo je glasanje te je krajnji rezultat bio deset glasova spram tri glasa. Sve odluke nisu dovedene u pitanje, osim jedne, a to je odluka o radu trgovina nedjeljom. Ovo je bila izrazito složena situacija u kojoj je bilo kompleksno donijeti i konačnu odluku jer je paralelno bilo potrebno zaštititi zdravlje svih građana (Đuras, 2020, 439).

Nezadovoljstvo odlukama Stožera započelo je u trenutku kada su predlagatelji zauzeli stav da je hrvatski Stožer civilne zaštite počeo uživati ovlasti Hrvatskog sabora, jer je počeo provoditi mjere koje su se kosile s temeljnim ljudskim pravima, a ponajviše se to odnosilo na slobodu kretanja. Zakonski, Hrvatski sabor može odlučivati o odlukama koje se odnose na ograničenje ljudskih sloboda, međutim u takvom slučaju je potrebno izglasavanje svih zastupnika, a kao uvjet je potrebna dvotrećinska prednost, a to se postiže aktiviranjem članka 17., stavka 1. Ustava koji se tiče donošenja odluke o proglašenju izvanrednog stanja kojem je uzrok pandemija (Đuras, 2020, 439/440).

Na temelju pojedinih prijedloga ograničena je ovlast hrvatskog Stožera civilne zaštite da vodi glavnu riječ u donošenju odluka koje se odnose na smanjenje slobode kretanja i donošenja odluka od strane građana. „Ograničenje sloboda i prava na temelju članka 17., stavka 1. Ustava dopušteno je samo u doba ratnog stanja ili neposredne ugroženosti neovisnosti i jedinstvenosti države, te velikih prirodnih nepogoda, u kojem se slučaju nikada ne smije ograničiti pravo na život, zabrana mučenja, surovog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, o pravnoj određenosti kažnjivih djela i kazni te o slobodi misli, savjesti i vjeroispovijedi“ (Đuras, 2020, 440).

S gledišta Ustavnog suda, Stožer civilne zaštite predstavlja tijelo koje provodi mjere u razdobljima nesreća i katastrofa različite prirode te je ovaj stožer izrazito bitan kada je u pitanju provođenje izvršne vlasti. Ujedno, moguće je razlikovati stožere civilnih zaštita jedinica lokalnih te regionalnih samouprava, dok odluke donosi Stožer civilne zaštite, a prethodno spomenuti stožeri ih provode. Svrha provedbe odluke je prije svega očuvanje zdravlja građana, zatim očuvanje okoliša, gospodarstva, imovine te naposljetku očuvanje samog života i opstanka (Đuras, 2020, 440). Pandemiju ili epidemiju određene zarazne bolesti mora proglasiti WHO koji predstavlja Svjetsku zdravstvenu organizaciju ili u prijevodu na

engleski *World health organization*, dok je o mjerama na državnoj razni obvezan odlučiti ministar zdravstva, ali u suradnji s Ministarstvom zdravstva te Zavodom za javno zdravstvo. Može ih odrediti Stožer civilne zaštite, a vlada ima potpuni nadzor dok se odluke donose. Kako su tehнократи samo dio sistema vlasti, mnogi među njima sigurno vide svoje pozicije uspinjanja ili spuštanja ovisno o tome je li im neko državno tijelo sklono ili nije. „Tako se oblikuje jedna sredina koja, očito, nije homogena, ali koja dobiva stanovitu svijest o sebi samoj, usvaja određene tipove ponašanja i ima kontrolu nad svojim obnavljanjem. Tehnokracija je određena sredina jer je opredjeljuje smjer velikih ekonomskih i političkih aparata koji usmjeravaju rast“ (Touraine, 1980, 56/7).

6. PANDEMIJA COVID-19 I UPRAVLJANJE KRIZOM U REPUBLICI HRVATSKOJ

Sve do pojave pandemije koronavirusa, smatralo se da isključivo sukobi velikih političkih sila, terorizam ili globalne financijske krize mogu izazvati enormne promjene u društvu čije su posljedice dugoročne. Za nestabilnosti u nekim zemljama poput Sirije, Libije, Iraka, Afganistana i slično smatralo se kako zbivanja u toj sferi ne mogu značajno poremetiti funkcioniranje društva na globalnoj razini i vođenje politike, već je sve ostalo u okvirima regionalnih dometa. U istu skupinu možemo uvrstiti i prirodne katastrofe poput velikih požara u Australiji ili Amazoni (Brazil). Također, može se uvrstiti i odlaganje velikih količina otpada u prirodu, globalno zatopljenje, zatim klimatske promjene koje su izazvane potonjim (Mikac, 2020, 31). Međutim, sva ta pitanja su se uvijek stavljala u „drugi red“ važnosti.

Širenjem pandemije, promjene su bile itekako vidljive. U ovoj situaciji u kojoj virus ima tendenciju širenja enormnom brzinom, postavlja se pitanje zašto svjetske vlade i organizacije ne ignoriraju ovakvu situaciju? Javljaju se i mnoge prepreke, ponajviše u pogledu spoznaja o virusu, koje su mnoge stručnjake ostavile u nedoumici. Pojavljuju se mnoge kontradikcije u mišljenjima, prediktorima te provođenjima aktivnosti kako bi se virus smanjio, što među ljudima povećava dozu straha. Masa je nailazila na mnoge kontradiktorne izjave vladajućih. Američki dužnosnik je okrivio Kinu za širenje virusa u prvom tromjesečju 2020. te ju optužio kako je virus zapravo umjetno stvoren. Nakon toga na red je došla Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) koju je optužio da ne priznaje Kinu kao krivca te da se ne ponaša na odgovarajući način. I Kina i WHO ove su izjave proglasile neistinitima. Različite države provodile su restrikcije na drugačiji način. Područjem koje obuhvaća Europsku Uniju je djelovalo razdoblje mirovanja, dok je Švedska primjenjivala umjereniji pristup pri čemu je provodila samo određene restrikcije (Mikac, 2020, 32).

I međunarodne organizacije, a i one koje su globalne poput WHO-a, ali i regionalne kao što je EU te svjetska međunarodna zajednica su u ovoj situaciji odgovorile nespremno na izazove koje je sa sobom donio virus. Kriza kojoj smo izloženi, koja traje i danas, za vrijeme pisanja ovog rada je poprilično kompleksna te je njezinu promatranju moguće pristupiti iz različitih gledišta. U analizama „kriznog menadžmenta“ najčešće se koristi okvir koji se odnosi na četiri perioda, a to su prevencija, spremnost, odgovor te oporavak pri čemu svaka faza ima svoja određena načela. Pod periodom prevencije se podrazumijevaju mjere i aktivnosti koje se poduzimaju kako bi se umanjio, naposljetku i spriječio nastanak štetnih posljedica, odnosno događanja. Kada je riječ o pripremljenosti, podrazumijeva se uspostava

svih oblika suradnje i koordinacije različitih aktera u suočavanju s potencijalnim rizicima koji se mogu pretvoriti u krizu. Odgovor predstavlja ujedno i reakciju na događaj zbog kojeg je nastala neka krizna situacija te kao bitan cilj si postavlja umanjivanje posljedica, dok s druge strane opravak se odnosi na pokušaj povratka u stanje koje je izvorno prije bilo i djelovalo, a promijenilo se izbijanjem krize (Mikac, 2020, 33).

Hrvatska definira krizu kao: „događaj ili stanje koje ugrožava nacionalnu sigurnost, zdravlje i život građana, značajno nanosi štetu okolišu ili nanosi značajnu ekonomsku štetu, a odgovor na takav događaj ili stanje zahtijeva koordinirano djelovanje državnih tijela i koordinirana primjena mjera iz nadležnosti tih tijela“ (Mikac prema Hrvatski sabor, 2020, 34). Dok s druge strane upravljanje krizom je moguće definirati kao sposobnost osobe da bude pripremljena za događaje izazvane krizom te da u što bržem roku pronađe rješenje za upravljanje postojećom krizom.

S gledišta Hrvatske, Domovinski rat koji se odnosi na razdoblje od 1991. godine do 1995. godine je izazvao veliku krizu s čijim se posljedicama borimo i dan danas. Problemi znaju izbiti i zbog vremenskih nepogoda, poput poplava. Zbog prethodno navedenog, Vlada Republike Hrvatske je u 2014. godini proglasila katastrofu koja se odnosila na područje Vukovrasko-srijemske županije. Zatim, Hrvatska se morala suočavati s migrantima odnosno migrantsko-izbjegličkom krizom te je sustav civilne zaštite tu odigrao najveću ulogu. U međuvremenu su se također događale poplave, požari, nanosi velikih količina snijega, zatim nemogućnost prohodnosti zbog leda, bilo je situacija i cyber napada i sl. Došlo je do situacije da je turski predsjednik Erdogan počeo tjerati izbjeglice prema Europi što je izazvalo još veće netrepeljivosti, zatim je nekoliko državnih tvrtki poput npr. INA – naftne kompanije bilo također pod cyber napadima, a naposljetku došlo je do pojave pandemije izazvane Covidom-19, a Hrvatsku je u međuvremenu, u ožujku 2020. pogodio snažan potres (Mikac, 2020, 36). Svaki sustav, pri čemu prvenstveno mislim na sustav civilne zaštite, zdravstveni ili obrambeni sustav je razvio postupke za upravljanje krizom te za pronalazak rješenja.

6.1. Hrvatska pandemija COVID-19 te upravljanje krizom

Hrvatska se u 2020. godini suočila s nekoliko različitih kriza koje su se događale istovremeno što je još više povećavalo ozbiljnost situacije. Te godine su uloženi veliki naponi uključujući fizičke, političke i organizacijske. Za vrijeme tog razdoblja nikada se nije dovodilo u pitanje rušenje institucija, sustava ili procesa donošenja političkih odluka. Međutim, jedna stvar je mogla biti bolja, a to je uvođenje zakona o sanaciji šteta koje su nastale uslijed potresa. Govoreći o temi koja se tiče samog završnog rada, a odnosi se na

pandemiju koronavirusa te upravljanje krizom, Hrvatska je uvidjela rizike čiji bi krivac mogla biti pandemija pri čemu su se rizici analizirali u Procjeni rizika od katastrofa za Republiku Hrvatsku za razdoblje 2015. godine i 2019. godine. „U oba dokumenta stoji da su pandemije vrsta opasnosti koja može izmaknuti kontroli i pretvoriti se u događaj katastrofalnih razmjera. U dokumentima se razmatrao virus gripe i pandemija koja je uslijedila, a opis scenarija predviđa potpuno isti tijek događaja kojemu smo svjedočili – virus se razvio u Aziji, odakle se u Europu proširio međunarodnim putovanjima, a time i do Hrvatske“ (Mikac prema Vlada Republike Hrvatske, 2020, 39).

Hrvatska te njezine institucije oduvijek su bile upućene kako se odvija stanje u vezi s koronavirusom koji se proširio iz Kine na ostatak svijeta. Hrvatski zavod za javno zdravstvo imao je izrazito važnu ulogu jer je pružao smjernice po kojima su djelovala nadležna tijela te građani Republike Hrvatske. Tako su iz prve faze, odnosno faze prevencije te u početnom dijelu druge faze učinjeni naponi kako bi se što više smanjile posljedice koje bi se mogle dogoditi zbog krize. Više uopće nije bilo upitno hoće li kriza uslijediti već kako će građani i politika se postaviti spram nje te hoće li imati spreman odgovor (Mikac, 2020, 39/40).

Faza pripravnosti je nastupila uključivanjem Kriznog stožera Ministarstva zdravlja te Stožera civilne zaštite Republike Hrvatske sredinom veljače 2020. godine. Zahvaljujući aktivaciji ova dva stožera, bilo je moguće pripremiti se za krizu. Trebalo je osigurati dvije stvari prije svega pa su se shodno tome postavljala dva bitna pitanja. Prvo, koliko zaštitnih maski ima zemlja te što se desilo s aktiviranjem sustava domovinske sigurnosti? Kao odgovor na prvo pitanje koje se odnosilo na zaštitnu opremu moglo se odgovoriti čak i na temelju internacionalne razine, pri čemu se misli da ujedno niti jedna zemlja nije posjedovala dovoljne količine zaštitnih maski odnosno zaštitne opreme. U početku je naša zemlja imala neke količine zaštitne opreme, međutim počela je raditi na nabavi kako bi priskrbila svim građanima dovoljne količine te se to pokazalo kao ispravno rješenje i pravi odgovor na prethodno postavljeno pitanje koje se tiče zaštitne opreme. Međutim, što se tiče drugog pitanja, izostalo je aktiviranje sustava domovinske sigurnosti u fazi pripravnosti odnosno drugoj fazi (Mikac, 2020, 40).

Faza reakcije na području Republike Hrvatske započinje 25. veljače 2020. godine. Tada je označeno da je zaražena prva osoba u Hrvatskoj, točnije u Zagrebu. Počinju se provoditi aktivnosti na dnevnoj razini kao način suočavanja s krizom. Međutim, odgovor na krizu nije bio univerzalan te je mnoge uhvatio nesprenima. Nekim međunarodnim organizacijama je nedostajala moć, poput Svjetske zdravstvene organizacije koja je ponajprije djelovala po smjernicama, a s druge strane neke su zbog nepoznanice samog virusa i

nespremnosti reagirale kasno kao npr. Europska unija (Mikac, 2020, 40). Mnogi vodeći u političkoj branši podcijenili su opasnost koronavirusa, kako znanstvenu tako i gospodarsku koja se odrazila na cijeli svijet. „Mislim da smo svi mi koji nismo stručnjaci u početku podcijenili koronavirus.“ (Mikac prema Bild, 2020, 40).

Andrej Trampuž je slovenski stručnjak za zarazne bolesti te je tvrdio kako su WHO te EU glavni krivci za način na koji se pandemija odvija te ih smatra odgovornima za brojne žrtve koje su umrle od posljedica koronavirusa. Hrvatska je ušla u treću fazu, odnosno fazu odgovora. Zbog nedostatka solidarnosti svaka se zemlja usmjerila na sebe kako bi što lakše odgovorila na izazove krize. Izvršna vlast je kao idealno rješenje ponudila da će se odgovor na koronakrizu temeljiti na pristupu cijele vlade pri čemu sustav civilne zaštite predstavlja glavno tijelo. Pa tako i na području Hrvatske se aktivirao Stožer civilne zaštite Republike Hrvatske te je postao najvažnija komponenta za donošenje odluka. „Uz sustav civilne zaštite, cijeli zdravstveni sustav - od Ministarstva zdravstva, Kriznog stožera Ministarstva zdravstva, Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, svih zdravstvenih ustanova i osoblja - bio je aktivan i maksimalno nesebično angažiran od nulti dan “(Mikac prema Kranjčević, 2020, 41).

S djelovanjem koronavirusa došlo je do slabljenja gospodarskog i društvenog djelovanja. Na temelju istraživanja provedenog sa Sveučilišta Oxford o COVID-19 u prvom valu naša je država bila prva koja je poduzela najstriktnije mjere. Ono što je bilo novo jest da je Vlada osnovala takozvano Znanstveno vijeće unutar kojeg se dijelilo mišljenje o ponašanju i restrikcijama koje bi bilo poželjno provesti kako bi bilo moguće obraniti se od epidemije. Stožer civilne zaštite Hrvatske je djelovao na dnevnoj razini i poduzimao napore kako bi uveo produktivne mjere koje bi djelovale u borbi s ovim virusom. Pošto je Hrvatska djelovala pod strogim mjerama, to se pokazalo produktivnim u polju zdravstva i sigurnosti, međutim negativne posljedice su se prije svega javile u području gospodarstva, turizma te financijskog upravljanja. Samim tim takve su posljedice pokazale koliko je Hrvatska ovisna o ovim sektorima te kako nema rješenje za krizne situacije. Drugim riječima, početak krize obilježila je zbrka u sektorima financija, gospodarstva i turizma, koja bi se mogla svesti na zajednički nazivnik jer „Vladine mjere za gospodarstvo pokazuju da su potpuno izgubljene u krizi“ (Mikac prema Vuković, 2020, 42). Ono što je bilo potrebno, a Vlada nije uvela jest uspostava Vijeća za upravljanje u kriznim situacijama koje bi Vladi dalo potrebne savjete o interdisciplinarnim mjerama.

Nakon uspostave stanja u svim sektorima, dolazi do smanjenja restriktivnosti mjera koje se tiču zatvaranja objekata, međutim mjere fizičke distance su i dalje djelovale. U razdoblju između travnja i lipnja Vlada se morala suočiti s dva izazova. Morala je organizirati

parlamentarne izbore koji su se održali 5. srpnja te je trebalo procijeniti je li pametno otvoriti državu ponajviše zbog ostvarenja prihoda putem turističke sezone. Tada se počinje javljati sve jači politički utjecaj na preporuke Stožera te naposljetku ministar zdravstva Beroš ističe da je Stožer političko tijelo, međutim da niti jedna poruka nije bila politički motivirana (Mikac prema Jutarnji.hr, 2020, 43). Ono po čemu su se odluke razlikovale u razdoblju od travnja do lipnja 2020. godine u odnosu na razdoblje ranije je da su se odluke mogle povezati s političkim komponentama. „Berošev pad rejtinga postao je fenomen; taj je čovjek u 6 mjeseci skliznuo s 30 na 3 posto“ (Mikac prema Frlan Gašparović, 2020, 43). Hrvatska je počela poduzimati rješenja u pogledu spašavanja gospodarstva, turizma te samim tim i financija i uspjela popraviti stanje. „Kako se cijela situacija postupno konsolidirala i Hrvatska je počela bilježiti dane bez zaraženih osoba, Plenković je ponovno trebao dati bombastičnu izjavu, ovaj put krajem svibnja, rekavši da je Hrvatska pobijedila COVID-19, da je Vlada pobijedila COVID-19, da smo prevladali epidemiju i da je na ekonomskoj i društvenoj razini epidemija također poražena“ (Mikac prema Nacional, 2020, 43). Što se tiče drugog pitanja, ispostavilo se da je turistička sezona bila bolja nego što su bila očekivanja s obzirom na rizik od zaraze. Do odluke otvaranja granica Republike Hrvatske je došlo nakon dugoročnih konzultacija s onima koji su stručni u pogledu predviđanja tijeka opstanka virusa te njegovog djelovanja na fizičku i apstraktnu okolinu i sustave (Mikac, 2020, 43). Ono što je ljeto „dovelo“ jest da se karakter virusa nije promijenio, međutim ljudi su bolje podnosili virus ljeti nego zimi ujedno zbog većih mogućnosti za obavljanjem različitih aktivnosti na otvorenom što je naposljetku dovelo do pozitivnog ishoda u pogledu novčanih prihoda pri čemu je sezona bila bolja od očekivane.

U razdoblju ljeta ponovno su bujale reakcije na krizu koju je opisao znanstvenik Đikić kao „Stožer je bio ustrojen kao političko tijelo, no u početku je Stožer iz straha provodio stručne mjere u svom radu. A onda se Stožer počeo doživljavati kao stručno tijelo i svi svjetski znanstvenici podržali su takav stav Stožera, ali za trenutak počeo je politički pritisak da se otvore granice s Bosnom i Hercegovinom, dijelom i zbog izbora, i pritisak da se uključimo u agresivnu promociju turizma kao da nam je to jedini spas, ili kada je rečeno da je virus oslabio, odmah je postalo očito da je Stožer time donosio sve politički motivirane odluke, sve manje motivirane stručnim podacima. Zbog toga je većina građana izgubila povjerenje u njih. Zato danas građani više ne vjeruju da su tijelo stručnjaka“ (Mikac prema tportal.hr, 2020, 43).

7. INDUSTRIJSKA POLITIKA U REPUBLICI HRVATSKOJ KAO ODGOVOR NA KRIZU USLIJED PANDEMIJE

Osamdesetih i devedesetih godina dominirale su neoliberalne razvojne politike koje su se temeljile na preporukama Washingtonskog konsenzusa (Jurčić, Barišić, Franc prema Williamson, 2020, 165). Tijekom financijske krize koja je bila globalnih razmjera dolaze do izražaja nedostaci neoliberalnog pristupa.

Svaka dovoljno uređena i organizirana država provodi industrijsku politiku koja može biti uspješna i manje uspješna. Možemo ju smjestiti u ekonomski kontekst, ali također i u povijesni kontekst jer ima veliki utjecaj na društvo. I u današnjem vremenu industrijska politika ima veliki značaj, međutim promijenile su se određene stavke koje povezujemo s digitalnom revolucijom u posljednjih 30 godina. Više nije dominantna prerađivačka industrija već se teži da i ostale grane industrije budu ravnomjerno zastupljene. Također je industrijska politika kroz 19. stoljeće te velikim dijelom 20. stoljeća ostala nepromijenjena. Danas u 21. stoljeću smo osvješteniji tehnološkim, društvenim i klimatskim promjenama i spremniji na buduću promjenu industrijske politike. U političkom životu zapadnih razvijenih zemalja, većina političkih opcija ima blagonakloni pogled prema idejama koje su zastupali „zeleni“ tokom druge polovice 20. stoljeća. Dakle, možemo reći da se politički spektar „zazelenio“ bez obzira radi li se o ljevici ili desnici. Zbog ekološkog osvještenja građana dolazi do promjene industrijske politike prema fosilnim gorivima jer stanovništvo sve više kupuje električne automobile što smanjuje potrebu iskorištavanja fosilnih goriva. U svijetu automobilske industrije dolaze novi akteri, a stari proizvođači se prilagođavaju željama kupaca. Digitalizacija koja je utjecala na promjene industrijske politike je još više obogatila bogate države, a osiromašila one koje su se nadale razvoju jer se nisu uspjele prilagoditi izazovima razvoja. Osim tehnoloških, društvenih, klimatskih promjena na industrijsku politiku bitno je utjecala pandemija koronavirusa. Razvijene zemlje su što više pokušale izbjeći gospodarski krah, odnosno nezaposlenost pri čemu je pomogla digitalizacija i na taj način njihovi poslovi nisu dovedeni u pitanje.

7.1. Analiza poželjnih karakteristika suvremene industrijske politike u Republici Hrvatskoj

Hrvatska je nakon raspada Jugoslavije birala neoliberalni pristup razvoju. Na taj način je smatrala da će se povećati efikasnost tržišta gledajući tržište SAD-a. Industrijska politika je bila zanemarena gotovo trideset godina u našoj zemlji te se stoga uvela industrijska strategija od 2014. pa sve do 2020. godine. Svrha je bila unaprijeđenje zaposlenosti, zatim investiranje

u istraživanje i razvoj, postizanje ciljeva koji se tiču zaštite prirode te potreba za smanjenjem siromaštva. Međutim, pokazalo se kako je ona imala svoje nedostatke koji su se ogledali u nedostatku fokusiranosti na ključne tehnologije, promjenama u pogledu prerađivačke industrije, stoga nije bilo međusobne poveznice među sektorima (Jurčić i sur., 2020, 176).

Dok su ostale zemlje svoj razvoj temeljile na proizvodnji, Hrvatska je s druge strane uvozila i zaduživala se. U Hrvatskoj je primjećena deindustrializacija koja je nastupila prerano. Jedno od temeljnih problema je stanje da se izvor prihoda uvelike temeljio na turizmu, dok npr. Hrvatska je imala najmanji udio prerađivačke industrije u BDP-u što se tiče zemalja članica Europske unije. Što se tiče vanjske trgovine vidljiv je deficit pri čemu je sve veći uvoz, a sve manji izvoz (Jurčić i sur., 2020, 177).

Uslužne djelatnosti doživjele su svoj pad pojavom pandemije koronavirusa. Iako su mnogi ulagali svoje nade u pretpostavku da će sa promjenom vremenskog doba te promjenom vremena, odnosno prelaskom s hladnijeg na toplije vrijeme, moć virusa oslabiti u mjeri da postoji mogućnost da potpuno nestane, međutim taj se scenarij nije dogodio. Uslužne djelatnosti našle su se u „krizi“, tercijarni sektor više nije poslovao u mjeri u kojoj je prethodnih godina uspijevaao te tako punio državnu blagajnu. Ujedno, svuda u svijetu je Covid-19 dao uvid u osjetljivost globalnih lanaca nabave, ponajviše onih koji su imale poveznicu s Kinom. Međutim, problem ponude i nije toliko izazivao strah koliko je bilo nepredvidivo kakvi će se trendovi kretati u pogledu pružanja usluga od kojeg i sama Hrvatska u velikoj mjeri ovisi. U globalu ovo nije bila olakotna okolnost za države koje sve prihode temelje na proizvodnji nafte i turizmu. Problem Hrvatske je što se pasivno odnosila u pogledu vođenja industrijske politike te polazila od pretpostavke kako ne postoji u bliskoj budućnosti nikakva vrsta vanjskog utjecaja koja bi mogla ugroziti sektor turizma. Upravo ovakva nepredvidiva situacija je pokazala koliko je utjecaj i provođenje politike bilo pogrešno te da Hrvatska nije obilovala novim tehnologijama koje bi joj omogućile zavidnu razinu konkurentnosti na tržištu i održivi rast koji pruža mogućnost iskazivanja na globalnoj razini. U polju gospodarstva je vidljivo koliko je nužna promjena u industrijskoj politici (Jurčić i sur., 2020, 178).

Lin navodi da je važna uloga vlade u prepoznavanju dobara i usluga koje se proizvode već dvadeset godina u zemljama koje su se vrlo brzo razvijale te poticati one u kojima se pojedine tvrtke nalaze (Jurčić i sur., 2020, 179). Pandemija Covid-19 dodatno je otkrila slabosti niza gospodarstava, a odgovor na nju predstavlja svojevrsni test za vlade i društva. Ova kriza ukazala je još jednom na nedostatke hrvatskoga ekonomskog razvoja u posljednjih

30 godina, a njezini konačni efekti ovisit će o trajanju i intenzitetu pandemije (Jurčić i sur., 2020, 183).

8. KOMUNICIRANJE O PANDEMIJI COVID-19

Stožer je imao zadatak pružanja odgovora u vezi svih nejasnoća koje se povezuju uz virus, od provođenja određenih mjera pa sve do same prirode virusa i pretpostavki njegovog vremenskog djelovanja. Četiri stručne osobe koje su davale odgovore na pitanja i koje su uskoro postale glavni akteri u Hrvatskoj bili su Vili Beroš, hrvatski ministar zdravstva, zatim Davor Božinović, ministar unutarnjih poslova, Krunoslav Capak, voditelj Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo te Alemka Markotić, predstojnica klinike za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“. Oni su održavali svakodnevne konferencije na kojima se odgovaralo na pitanja novinara kojih je bilo u velikom broju. U medijima se često prikazivala slika ove četvorke u pozitivnom kontekstu navodeći da su stručni i da je stupanj komunikacije na zavidnoj razini. Često dotad nepovjerljivi građani su se u velikom broju počeli držati uputa koje im je Stožer davao (Grbeša, 2020, 58). U industrijskom društvu značajnu su ulogu igrali prirodni izvori, a u programiranom društvu tu ulogu imaju informacije. Tek obaviještenost omogućava odlučivanje. Tehnokracija je ambivalentna kapitalizmu pri čemu istovremeno označava i poduzetnike i teoretičare.

Ne izostaje činjenica da je utjecaj nabrojanih ljudi bio velik pri čemu su koristeći se određenim strategijama ostvarili funkciju uvjeravanja stanovništva da prilagode svoje ponašanje trenutnoj situaciji te da se pridržavaju mjera koje su im ograničile slobodu posebice tijekom prvog vala pandemije izazvane koronavirusom (Grbeša, 2020, 58). Ostvarivanje takvog zadatka smatralo se velikim uspjehom obzirom na činjenicu da je Hrvatska pri samom dnu kada je u pitanje povjerenje nadležnim institucijama, međutim zadržavanje kontinuiteta u kontekstu dugoročnog povjerenja je bio veliki izazov.

8.1. Promjena ponašanja u zdravstvenoj komunikaciji (*health communication*)

Komuniciranje o zdravlju ima ulogu zaustavljanja bolesti putem promjene ponašanja (Grbeša prema Freimuth i sur., 2020, 59). Komuniciranje o zdravlju predstavlja vezu između krizne komunikacije te komunikacije u hitnim slučajevima. Cilj kriznog komuniciranja je obrana organizacije koja se suočila s različitim kritikama, a i nepredvidivošću koju kriza donosi. Vrlo važnom komponentom se smatra uvjeravanje stanovništva da im je ugrožena sigurnost ovisno o kojoj vrsti krize se radi te da je jedino promjenom ponašanja moguće umanjiti stanje koje se smatra kriznim (Grbeša prema Reynolds i Seeger, 59, 2020). Komunikacija tu igra veliku ulogu kako bi djelovanje strategija bilo dominantno i uspješno u pogledu odustajanja od dosadašnjih načina ponašanja i prihvaćanja promjene ponašanja. Kako

bi se to ostvarilo, vrlo uspješni načini su korištenje ljudi koji su stručni u tom polju koje se tematski povezuje s krizom i koji imaju razvijenu komunikaciju koja izaziva pažnju javnosti te korištenje straha kako bi se ljude prisililo na promjene obrazaca ponašanja zbog cjelokupne dobrobiti na lokalnoj, nacionalnoj ili globalnoj razini (Grbeša, 2020, 60). Pojavom pandemije koronavirusa na scenu stižu virolozi, zdravstveni stručnjaci, epidemiolozi te statističari koji predstavljaju jedinstven spoj i dobitnu kombinaciju kada je riječ o provođenju normi ponašanja, a ujedno i predviđanja mogućih scenarija u slučaju da javnost ne bude u stanju mijenjati dotadašnji stil života koji se može afektirati naposljetku na svih, na globalnoj razini. Oni koriste svoje znanje i autoritet kako bi opravdali provođenje mjera koje su tijekom dužeg vremenskog perioda postale sve manje popularne te se dovode u pitanje s kršenjem ljudskih prava, branjenja slobode, te unazađivanja gospodarskog stanja. Međutim, unatoč nepovjerenju koje je raslo u pogledu medicine, „stručnjaci i dalje zadržavaju svoj epistemički autoritet u javnosti na biomedicinskom području“ (Grbeša, 2020, 60).

S obzirom da su mediji s odobravanjem dočekali mjere koje je donio Stožer civilne zaštite dajući im na taj način podršku u provođenju nauma za koje su oni smatrali da je u danom trenutku najispravniji, javnost je imala manju tendenciju odupiranja. „Štoviše, glavni liječnici i epidemiolozi u cijelom svijetu stekli su status „kućnih imena“, pa čak i superzvijezda“ (Grbeša prema Henley, 2020, 59/60). Došlo je do promjena na način da su veliku pažnju javnosti počele privlačiti osobe koje su utjecajne zahvaljujući svojem znanstvenom dometu. Pojavili su se „slavni“ iz područja akademskih krugova, medicine, biologije i slično (Grbeša prema Driessens, 2020, 60). Anthony Fauci koji se smatrao najboljim stručnjakom za zarazne bolesti od strane javnosti u Sjedinjenim Američkim Državama postao je poznat kao „Marvelov superjunak“ (Grbeša prema Craig, 2020, 60).

Kao što je već prethodno spomenuto, dva najučinkovitija načina za postizanje uspjeha u pogledu poslušnosti građana jesu svakodnevne poruke stručnjaka te uvjeravanje u ozbiljnost situacije, odnosno korištenje straha koji ukazuje na neizvjesnost u slučaju da se javnost ne pridržava potrebnih preporučenih mjera. Autori Witte i Allen govore o taktikama koje se temelje na strahu. Ističu kako je bitno da stručnjaci naglase koliko je ozbiljna određena situacija te što se potencijalno u budućnosti može dogoditi. Potrebno je i koristiti se jezikom koji dodatno pojačava ozbiljnost određene prijetnje te je potrebno personalizirati jezik tako da se mogu poistovijetiti s javnošću i uvjeriti javnost kako i oni sami nisu otporni na prijetnju (Grbeša, 2020, 60). Tijekom širenja bolesti svinjske gripe, utjecaj panike se širio brže nego sam strah. Mediji u ovom pogledu imaju korisnu ulogu širenja informacija koje dolaze od

strane stručnjaka, odnosno lakše distribucije onih podataka koji se smatraju bitnima (Grbeša prema Bjørkdahl i Carlsen, 2020, 60).

Uloga masovnih medija je izrazito velika. Pod masovnim medijima moguće je spomenuti i masovno društvo koje se može povezati sa masovnim potrebama, industrijalizacijom, urbanizacijom te konzumerizmom. Često je upotreba pojma „mase“ koju je moguće široko povezati s modernim pojavama. Masa može predstavljati ljude koji su u fizičkom smislu blizu, međutim ne ostvaruju bliske odnose. Pretpostavka je da čovjek u masi stalno izložen utjecajima medija pri čemu nije otporan na taj utjecaj, stoga postupa u skladu s onim kako se od njega očekuje (Dulčić, 2014, 91).

Ono što je obilježilo pandemiju koronavirusa u pogledu distribucije informacija je korištenje zastrašujućih sadržaja kako bi ljudi bili priseljeni na promjenu dotadašnjeg načina ponašanja. U medijima su se često prikazivale slike ljudi koji su nastradali od koronavirusa te onih koji su odbijali pridržavati se mjera (Grbeša prema Stolow i sur., 2020, 60). Strah je predstavljao podjelu između onih koji su željeli održati osjećaj povezanosti i sigurnosti te onih koji ne žele poštivati norme i na taj način u opasnost dovode život sebe, svojih bližnjih, a naposljetku i svih ostalih (Grbeša, 2020, 60) smatrajući da na taj način pružaju otpor nametnutoj „diktaturi“ koja se provodi mjerama koje se dotiču čovjekove slobode kretanja.

U provođenju ovih strategija koje su se kontekstualno temeljile na strahu, čest je slučaj bio korištenje metafora kako bi se javnosti jasno dokazala ozbiljnost situacije. Česta je upotreba vojnih zapovijedi, poput „ostanite kod kuće“ (Grbeša, 61, 2020). Ratne metafore jedan su od najčešćih oblika koje se upotrebljavaju jer se na taj način prividno pojačava ozbiljnost riječi koje se povezuju uz pandemiju koja je izbila 2020. godine, a koja je u potpunosti nepredvidiva zbog nepoznavanja prirode virusa. Ovo je bila jedna od strategija koja je ljude uspjela natjerati da barem privremeno djeluju u svrhu zaštite čovječanstva.

Utjecaj društvene moći je sve širi što je vidljivo na dnevnoj razini, svjedočimo sve slabijim vezama između pojedinca te društvenog odlučivanja što dovodi do promjena u tradicionalnim obiteljskim odnosima što ukazuje na sliku današnjeg, suvremenog društva, kojeg je moguće okarakterizirati kao; moderno, postmoderno, masovno, postmasovno, informacijsko društvo (Dulčić, 2014, 92). Međutim, moguće je postaviti pitanje koliko su objektivne poruke koje su vidljive u medijima te je li realna opasnost uistinu tolika koliko mediji pokušavaju sugerirati?

8.2. COVID -19 u Hrvatskoj: kontekst „prvog vala“

Kada se koronavirus počeo širiti enormnom brzinom te predstavio novo stanje za ljude diljem svijeta, u Republici Hrvatskoj je u tom razdoblju bio na vlasti HDZ, odnosno Hrvatska demokratska zajednica na čelu s premijerom Andrejem Plenkovićem. Od siječnja pa sve do lipnja 2020. godine je Hrvatska predsjedala Vijećem Europske unije. To razdoblje je bilo popraćeno krizom koja je nastupila na scenu uslijed širenja koronavirusa. Prema rezultatima Eurobarometra, 15% ispitanika u Hrvatskoj ima povjerenje u Vladu, a 16% vjeruje parlamentu. Inače, prosječno povjerenje u vlade te parlamente u Europskoj Uniji iznosi 34% kada su u pitanju ove dvije institucije. Također, u veljači 2020. godine, rezultati ispitivanja su pokazali da 70% ispitanika smatra kako Hrvatska ide u krivom smjeru (Grbeša, 2020, 61/62). Povjerenje u institucije je oduvijek bila delikatno područje za građane Republike Hrvatske pri čemu su korupcija, velika kriza koja se pojavila još 2008 godine te nedostatak razvoja industrije odigrali odlučujuću ulogu.

9. KAKO SE UTJECAJ TEHNOKRACIJE NA PITANJE KORONAVIRUSA ODRAZIO NA TURIZAM

Za razliku od gospodarstva, na turizam djeluju određene stavke koje nemaju poveznice s gospodarskom sferom. Ponajprije, poljoprivreda ovisi o vremenskim prilikama te može utjecati na njegov razvoj ili stagnaciju, dok s druge strane turistička grana je ovisnija o trenutnim situacijama, poput pandemije. Ono po čemu se turizam ističe i što ga čini povoljnim u smislu fleksibilnosti je mogućnost povezivanja radne snage koja može obavljati određene djelatnosti za koje nije potrebna akademska kvalifikacija. Ujedno, pošto je turizam sezonskog karaktera u Republici Hrvatskoj, postaje plodno tlo za zaradu tijekom ljeta. To doba godine odgovara i osobama koje su još u sustavu školovanja dok se tijekom zime često obnavljaju objekti zbog kojih se ostvaruju prihodi u ljetnom razdoblju. Pozitivna stavka ove djelatnosti je mogućnost upoznavanja novih kultura, običaja i jezika (Vojković, 2020).

9.1. Poveznica turizma i pandemije

Velika većina ljudi u Hrvatskoj i ostatku svijeta se nakon završetka prvog vala pandemije suočila s posljedicama koje je pandemija ostavila na njih. Da bi bilo moguće putovati, potrebno je imati višu razinu prihoda od one koja nam je potrebna kako bi isključivo zadovoljili egzistencijalno pitanje i upravo u toj činjenici leži mnogo odgovora. Kada ljudi žele umanjiti troškove, jedna od prvih stavki od koje odustaju kako bi ostvarili taj cilj je odustajanje od planiranja i polaska na putovanje (Vojković, 2020). Upravo zbog takvog karaktera turizam je iznimno nestabilna grana i činjenica da je nekoj zemlji to primarni izvor prihoda pokazuje koliko je ta zemlja ovisna o vanjskim faktorima bez mogućnosti alternative u kriznim situacijama.

U Republici Hrvatskoj se udjel turizma u BDP-u kreće od 17% do 20% što nije na razini razvijene europske države, već siromašnih zemalja, Moguće je to usporediti s državama koje obiluju prirodnim ljepotama, no baš kao i kod nas njihova primarna grana prihoda je turizam dok ostale djelatnosti stagniraju. Stoga, u Hrvatskoj nije problem turizam niti zarada koja se ostvaruje zahvaljujući njemu, već nepostojanje drugih izvora za ostvarivanje zarade, nedostatak proizvodnje, izvoza i sl. „I onda kada turizam kihne, a njemu je opasna svaka prehlada, od lošeg vremena do nestabilnosti u susjednoj državi, a kamoli svjetske pandemije, onda je Hrvatska u problemima“ (Vojković, 2020). Na temelju prethodno napisanog, nikako ne čudi činjenica da koronavirus utječe na mogućnosti potrošnje od koje se izravno puni proračun preko drugog najvećeg PDV-a u Europi.

Kakve će biti posljedice izazvane pandemijom na čiji tijek utječemo i mi sami? Zaduživanja će biti još veća, a kredite zbog takvih posljedica će trebati otplaćivati mlada generacija. Obzirom da svatko želi svoj dio prihoda, u budućnosti s porastom standarda će tražiti još više, uključujući umirovljene, javni sektor i sl. Mladi će se naći u nezgodnoj situaciji te je logična pretpostavka da će mnogi od njih iseljavati iz Hrvatske te useljavati u razvijenije države, posebice oni koji su akademski obrazovani (Vojković, 2020).

10. NEPOVJERENJE U ZNANSTVENE EKSPERTE – U ZAMCI NESIGURNOSTI I ZNANSTVENE ETIKE

Ako se kao opcija javlja mogućnost da sami stvaramo vlastito mišljenje o nekom stanju, nekoj pojavi te situaciji ili da u suprotnom prihvatimo tuđe stavove i ih usvojimo kao svoje izvorne, u tom slučaju to može biti odraz slabosti u intelektualnom smislu, naivnosti i nesposobnosti promišljanja. Uostalom, često se može dogoditi da su tuđa svjedočenja manje pouzdana nego naše vlastito zapažanje situacije. Oduvijek postoji mogućnost da informacija i uvjerenje koje nam prezentira netko drugi sadrži mogući veći stupanj neistinitosti. Razlozi mogu biti različiti, a tiču se njihovih osobnih interesa zbog kojih im je važno da prihvatimo njihove osobne stavove (Prijić Samaržija, 2020, 14).

Često je u suvremenim diskusijama aktualno razmišljanje da treba biti na oprezu kada je u pitanju povjerenje u znanstvene eksperte jer su oni, baš poput običnog puka izloženi različitim stavovima i uvjerenjima na temelju kojih mogu kreirati vlastiti stav. Pri čemu mit o objektivnim znanstvenicima je potrebno napustiti kao i uvjerenje o stjecanju objektivnosti zbog koje smo vjerovali ekspertima (Prijić Samaržija, 2020, 14). Nije strana pojava da razmišljanje većine kroji jači utjecaj nego kada je u pitanju stav autoriteta ili stručnjaka pri čemu se kroji široka lepeza različitih razmišljanja (Prijić Samaržija, 2020, 15). U kontekstu toga moguće je spomenuti novonastalu kulturu koju možemo okarakterizirati kao kultura stvarne virtualnosti koja utječe na preobražaj društva uključujući i ljudsku predodžbu o stvarnosti. Također, postaje i središnja sfera borbe za moć gdje se informacijama oblikuju uvjerenja te obrasci ponašanja ljudi, a naposljetku i njihovo iskustvo.

Stručnjaci posjeduju više znanja ili podataka, međutim ne samo to nego također u usporedbi s ostalima su bolji u njihovu strukturiranju, kontekstualizaciji i primjeni. „Stručnjaci su obučeni da primjenjuju odgovarajuće pouzdane metode u provedbi istraživanja, artikuliranju argumenata, razrješavanju poteškoća i suočavanju s alternativnim rješenjima. Ukratko, oni su u usporedbi s ostalim spoznavateljima, u području svoje ekspertize daleko superiorniji onima koji nisu prošli njihovu edukaciju i proces stjecanja iskustva“ (Prijić Samaržija prema Goldman, 2020, 16). Stoga razvitak osobnog identiteta postaje sve više otvorena pojava pri čemu je potrebno sve više identitet razvijati. Ne izostaje činjenica da se društvom koje se bazira na informacijama, ujedno zasićenosti informacijama sve više u nekim segmentima manipulira javnošću. Informacijskom tehnologijom se uistinu želi manipulirati. I uvijek je na sceni pitanje moći. Pitanje manipulacije je pitanje nečijih interesa u svrhu preuzimanja kontrole nad našim svijetom. Takva pitanja imaju za cilj uništiti odnose,

potkopati povjerenje. To je vidljivo svakoga dana. Mi smo svjedoci toga dnevno. Ove manipulacije svjedočimo u politici, gospodarstvu, pa nažalost i u crkvi. Odgovor na pitanje čiji smo, kome pripadamo nitko nam ne može dati umjesto nas. Ako znamo odgovor na to pitanje mi smo na dobrom putu da riješimo mnoge probleme. Članci vezani uz koronavirus uvijek pobuđuju pažnju te što su više senzacionalistički prezentirani s dozom straha i nesigurnosti, interes za njima je veći, a u pozadini svega je povećana gledanost takvog sadržaja što utječe na profit. Koronavirus, iako realna ugroza, se može shvatiti kao „proizvod koji ostvaruje profit.“

U komunikacijama koje su omogućene zahvaljujući Internetu, vidljiva je snaga već osamostaljenih medija što je naposljetku dovelo do toga da doslovno svatko plasira svoje mišljene u medijski okvir. To ujedno dovodi do „zagađenosti“ medijskog prostora, što može dodatno poremetiti njihovu objektivnost. Dolazi do toga da javnost sve teže razlikuje stvarnost od fikcija, tračeva te borbe suprotstavljenih interesnih skupina. Mreže omogućuju distribuciju informacije pri čemu se informacije šire na globalnoj razini te tako zahvaćaju cijeli svijet (Dulčić, 2014, 95). Pojedinac, ipak uvijek može odabrati sadržaje kojima će pokloniti pažnju te na temelju toga formirati vlastito mišljenje.

11. METODOLOŠKI OKVIR

Metodološki okvir nam služi kako bismo odredili ciljeve i hipoteze, kako bi opisali metode koje su odabrane te koje bi nam dale uvid u rezultate istraživanja te naposljetku omogućile interpretaciju dobivenih rezultata.

11.1. Ciljevi istraživanja

Analiza sadržaja kao metoda najčešće je prisutna u sociološkim istraživanjima koji mogu obuhvaćati tekstualni ili vizualni empirijski materijal. Ovu metodu možemo nazvati tehnikom istraživačke prirode kojom se može ostvariti uvid o simboličkoj komunikaciji (Poljičak prema Halmi, 2014, 8). U današnjem vremenu ne smije se izostaviti važnost medija. Uloga je medijskih okvira u konstrukciji stvarnosti i diskursu nadzora, kontrole, moći, zbilje i simulacije, koji nerijetko promiče određene ekonomske i političke interese. U ovom radu se propitkuje mogućnost pristranosti medijskog sadržaja te se danas sve više ističe potreba za analizom medijskih sadržaja. Razlog za to je što mediji temeljito bilježe događaje koji se svakodnevno zbivaju te analiza medija može pružiti pomoć u otkrivanju bitnih društvenih aktera i njihovih potencijalnih namjera (Poljičak, 2014, 9).

Obzirom na situaciju koja je aktualna još uvijek, u 2021 godini, 2020. godina je po određenim parametrima bila prožeta novim događanjima s kojima se svjetska populacija nikada nije susrela u ranijoj povijesti. Medijski članci bili su obasuti vijestima vezanim uz epidemiju koronavirusa te odlukama Stožera civilne zaštite koji je provodio mjere. Obzirom da je tema ovog završnog rada „Uspon i pad tehnokracije“ što se može referirati na Stožer civilne zaštite, sukladno tome, provedeno je pilot istraživanje. Opći cilj ovog istraživanja je bio analizirati sadržaj medijskih članka o djelovanju Stožera civilne zaštite. Pod posebnim ciljevima bilo je važno ispitati kakva je tematika članaka koji se vežu uz Stožer civilne zaštite, kakav je odnos prema temi te kakvo je ozračje stvoreno odlukama Stožera. Kao pojedinačni ciljevi istraživanja analizirati će se novinarske odrednice teksta, zatim vizualna oprema, veza naslova s tekstem te odlike samog teksta članka.

11.2. Metodologija

Metoda koja je upotrijebljena je analiza sadržaja. Provedeno je pilot istraživanje pri čemu su istraživački uzorak predstavljali članci medijskog portala 24sata.hr koji je prema rezultatima *gemiuseAudiencea* najposjećeniji portal u Hrvatskoj u 2020. godini te je analiza medijskih članaka obavljena od 8.8.2021.-20.8.2021. U nekim budućim istraživanjima će se istražiti i ostali portali poput Index.hr, Večernji list, Slobodna Dalmacija i sl. Kao ključne

riječi koristila sam „nacionalni Stožer civilne zaštite“ pri čemu je analizirano 116 članaka koji obuhvaćaju razdoblje od mjeseca ožujka 2020. do prosinca 2020. godine, uključujući i taj mjesec. U svrhu primjene analize je prikazan kategorijalni aparat koji je korišten.

Prikaz 1. Kategorijalni aparat

Analitičke kategorije		Kodovi
Novinske odrednice	1.Žanr	1.1. Kratke vijesti
		1.2. Izveštaj o događaju
		1.3. Intervju
		1.4. Ostalo
	2.Izvor podataka	2.1. Jedan
		2.2. Dva
		2.3. Više
		2.4. Intervju
		2.5. Nepoznato
	3.Povod	3.1. Događaj (pozitivan)
		3.2. Događaj (negativan)
		3.3. Prikazivanje problematike
		3.4.Ostalo
	4.Autori	4.1. Novinar
		4.2. Novinska agencija
		4.3. Novinar i novinska agencija
4.4. Stručnjaci		
4.5. Nepoznato		
Odlike	5.Tema priloga	5.1. Koronavirus (općenito)
		5.2. Obavijest o oboljelima
		5.3. Uvođenje mjera

teksta članka		<i>5.4. Ostalo</i>
	<i>6.Odnos prema temi</i>	<i>6.1. Negativan</i>
		<i>6.2. Neutralan</i>
		<i>6.3. Pozitivan</i>
Vizualna oprema	<i>7. Izgled</i>	<i>7.1. Tekst i fotografija</i>
		<i>7.2. Tekst i video</i>
		<i>7.3. Tekst s fotografijom i videom</i>
		<i>7.4. Prazno</i>
Jezik	<i>8.Najčešće korištene riječi</i>	<i>8.1. Kontrola</i>
		<i>8.2. Ograničenje kretanja</i>
		<i>8.3. Ostani doma</i>
		<i>8.4. Borba</i>
		<i>8.5. Socijalna distanca</i>
	<i>9.Upotreba izraza sljedeća dva tjedna su ključna</i>	<i>9.1. Ožujak</i>
		<i>9.2. Travanj</i>
		<i>9.3. Svibanj</i>
		<i>9.4. Lipanj</i>
		<i>9.5. Srpanj</i>
		<i>9.6. Kolovoz</i>
		<i>9.7. Rujan</i>
		<i>9.8. Listopad</i>
		<i>9.9. Studeni</i>
<i>9.10. Prosinac</i>		

Analičke kategorije sastoje se od novinskih odrednica, odlika teksta članka, vizualne opreme te jezika. Pri čemu potkategorije „novinskih odrednica“ predstavljaju žanr,

izvor podataka, povod napisanih članaka te vrsta autora (novinari, stručnjaci i sl.). Pod žanrom se nastoji utvrditi u kolikom broju se radi o kratkim vijestima, izvještajima o događaju, intervjuu te u kolikom broju se ubrajaju članci „pod ostalo“ (svi članci analizirani u određenom razdoblju koje nije moguće svrstati pod prethodno nabrojane stavke). Pod izvorom podataka pokušava se utvrditi radi li se o jednom izvoru podataka (najčešće je kao jedan izvor naveden Stožer civilne zaštite), zatim dva (u najvećem broju Stožer civilne zaštite te podaci i komentari preuzeti od strane drugih hrvatskih portala, najčešće od Večernji list, Index.hr, Slobodna Dalmacija, Tportal), pod stavkom „više“ se podrazumijeva kombinacija ovih izvor podataka u većem broju, te se također nastoji utvrditi u kojoj mjeri se radi o intervjuima, a u kojoj mjeri je izvor podataka nepoznat (nije naveden niti jedan izvor podataka). Povod napisanih članaka je podijeljen na pozitivan događaj (dobri rezultati polučeni korona restrikcijama), negativan događaj (broj zaraženih, umrlih od koronavirusa, negativan utjecaj koronavirusa), prikazivanje problematike (vezane uz koronavirus) te ostalo (sve što je nemoguće uvrstiti u prethodno spomenutu podjelu). Što se tiče autora napisanih članaka, podjela obuhvaća novinare, novinske agencije, kombinaciju novinara i novinskih agencija, stručnjake (znanstvenike koji su kompetentni davati izjave vezane uz pojavu pandemije) te nepoznato (nije spomenuto ili su isključivo korišteni inicijali autora).

Kategorija „odlike teksta članka“ podijeljena je na dvije potkategorije, a to su tema priloga te odnos prema temi. Teme priloga podijeljene su na: koronavirus (općenito), obavijest o oboljelima, uvođenje mjera te ostalo (sve ono što nije moguće ubrojati u prethodno navedene stavke). Odnos prema temi (stav autora prema temi) analizira se obzirom je li njihov odnos prema temi negativan, neutralan ili pozitivan.

Analitička kategorija „vizualna oprema“ obuhvaća potkategoriju izgled (teksta članka) pri čemu je analiziran izgled (teksta članka) prema kojem se pokušava utvrditi u kolikom broju se radi o prisutnosti teksta i fotografije, teksta i videa, zatim kombinaciji teksta s fotografijom i videom te „prazno“ (uolikoj mjeri nije prisutna vizualna oprema).

Pod analitičkom kategorijom „jezik“ navedene su dvije potkategorije, a to su najčešće korištene riječi te upotreba izraza „Sljedeća dva tjedna su ključna“. Analiza potkategorije najčešće korištene riječi obuhvaća upotrebu riječi: kontrola, ograničenje kretanja, borba, socijalna distanca te sintagma „Ostani doma“,. Cilj potkategorije upotrebe izraza „Sljedeća dva tjedna su ključna“ je utvrditi uolikoj mjeri se spominje navedena sintagma u odnosu na mjesec obuhvaćajući ožujak, travanj, svibanj, lipanj, srpanj, kolovoz, rujanj, listopad, studeni te prosinac.

11.3. Analiza sadržaja internetskog portala

U grafikonu 1. (Vidi poglavlje 14.2.) prikazan je mjesec objave te ukupan broj članaka (N=116) koji su objavljeni za navedene mjesece na portalu 24 sata. Za mjesec ožujak obrađeno je 26 članaka od 116 odnosno 22,41% od ukupnog broja članaka. Za mjesec travanj obrađeno je 20 članaka ili 17,24%. Što se tiče svibnja, broj iznosi 11 ili 9,48 izraženo u postotcima. Lipanj broji 12 članaka, odnosno 10,34% od ukupnog broja članaka. Srpanj 11 članaka ili 9,48%, dok kolovoz broji 10 odnosno 8,62% članaka. Za rujanj je analizirano 8 članaka ili 6,9 %. Listopad broji 10 članaka ili 8,62% od ukupnog broja članaka. Što se tiče studenog i prosinca, obrađena su po 4 članka, odnosno 3,45% za oba dva članka pojedinačno.

U grafikonu 2. (Poglavlje 14.2.) je prikazan broj članaka s obzirom na izvore podataka. 79 članaka bilježi jedan izvor podatka odnosno 68,10% od ukupnog broja članaka. 18 članaka bilježi dva izvora podataka ili 15,52% dok 7 članaka bilježi 3 ili više odnosno 6,03%. Intervju kao izvor podataka je vidljiv u 7 članaka odnosno 5,17%, a također isti broj vrijedi i za članke čiji je izvor podataka nepoznat odnosno također 5,17%

U 3. grafikonu (Poglavlje 14.2.) prikazan je broj autora analiziranih članaka pri čemu se 59 odnosi na novinare ili 50,86%, novinskih agencija se pojavljivalo u 31 članku odnosno 26,72%, dok broj članaka koji istodobno broji novinara/e i novinsku agenciju je bilo 8 odnosno 6,9%. Stručnjaci ili znanstvenici su autori 11 članaka ili 9,48%. Za 7 članaka nije poznat broj autora, odnosno za 6,03% od ukupnog broja članaka.

Grafikon 4. (Poglavlje 14.2.) prikazuje koliko članaka posjeduje koju vrstu vizualne opreme. Tekst i fotografija su prisutni kod 65 članaka od ukupnih 116 ili 56,03%, tekst i video bilježe 0 članaka, odnosno 0% od ukupnog broja članaka, dok tekst s videom i fotografijom istodobno je prisutan u 51 članku odnosno 43,97% članaka. Nije pronađen niti jedan tekst bez ikakve vizualne opreme stoga iznosi 0%.

Grafikon 5. (Poglavlje 14.2.) bilježi klasifikaciju članaka s obzirom na temu. Tema 33 članaka je koronavirus (općenito) odnosno 28,45% od ukupnog broja članaka. 38 članaka bilježi obavijesti o oboljelima ili 32,76 izraženo u postotcima. Što se tiče tematike uvođenja mjera, obrađen je 21 članak, odnosno njih 18,10. U 15 članaka su vidljive kritike upućene Stožeru, odnosno u 12,93% od ukupnog broja članaka, dok 8 članaka spada pod kategoriju ostalo odnosno 6,9%.

Grafikon 6. (Poglavlje 14.2.) bilježi odnos prema temi izražen u postotku. Pri čemu ožujak obuhvaća 26 članaka u kojima je odnos prema temi neutralan, odnosno 100% od ukupnog broja za broj članaka analiziranih za taj mjesec. Travanj bilježi 4 članka čiji je odnos prema temi pozitivan, odnosno 30%, a 16 članaka čiji je odnos neutralan odnosno 70%. Što se

tiče svibnja prevladava 1 članak čiji je odnos prema temi pozitivan, odnosno 9,09%, dok prema 10 članaka se bilježi neutralan stav odnosno 90,91% od ukupnog broja članaka analiziranih za taj mjesec. Lipanj bilježi 3 pozitivna odnosno 25%, najveći je broj neutralnih odnosno 9 članaka ili 75% pri čemu nije uočen niti jedan negativni. Što se tiče srpnja, analizirano je 0 članaka čiji je odnos prema temi pozitivan, neutralnih je 72,72% odnosno 8 dok je negativnih 3 odnosno 27,27%. Kolovoz bilježi 8 neutralnih odnosno 80% od ukupnog broja članaka objavljenih taj mjesec te 2 negativna odnosno 20%. Što se tiče rujna, u 5 članaka je zabilježen neutralan stav prema temi odnosno u 62,5% dok je u 3 članka zabilježen negativan odnosno 37,5%. Listopad broji 8 neutralnih odnosno 80% dok negativnih ima 2 odnosno 20%. Studeni ima 3 neutralna odnosno 75% te 1 negativan odnosno 25%, dok prosinac broji 1 neutralan odnosno 25% te 3 negativna ili 75% od ukupnog broja članaka

U grafikonu 7. prikazana je karakterizacija članaka odnosno žanr (Poglavlje 14.2.) pri čemu 44 članka obuhvaćaju kratke vijesti odnosno 37,93%, u 25 članaka se radi o izvještaju o događaju ili u 21,55%. Intervjui ili osvrti čine 22 članka odnosno 18,97% dok pod ostalo se ubrajaju 25 članaka odnosno 21,55%.

Grafikon 8. (Poglavlje 14.2.) pokazuje da je povod članka u 42,24% negativan događaj, odnosno to je vidljivo u 49 članaka od ukupnih 116. Pozitivni događaj je povod 8 članaka odnosno u 6,9% slučajeva od ukupnog broja članaka, prikazivanje same problematike broji 39 članaka odnosno 33,62%, dok pod ostalo spada 20 članaka odnosno 17,24%.

Grafikon 9. (Poglavlje 14.2.) pokazuje da se riječ kontrola spominjala u 7 članaka odnosno u 6% slučajeva, termin organičenje kretanja u 9 članaka odnosno 7,76% članaka od ukupnog broja članaka, sintagma „Ostani doma“ spominje se u 6 članaka odnosno 5,17%, dok riječ borba je bila prisutna u 5 članaka ili 4,31% od ukupnog broja članaka. Spominjanje socijalne distance prisutno je u 10 članaka odnosno 8,62% članaka.

Grafikon 10. (Poglavlje 14.2.) prikazuje učestalost korištenja izraza „Sljedeća dva tjedna su ključna“ u odnosu na pojedine mjesece. Pri čemu ožujak broji 5 članaka u kojima se spominje ova sintagma odnosno 19,23% od ukupnog broja članaka koji su analizirani za taj mjesec. Travanj bilježi također 5 odnosno 25% od ukupnog broja analiziranih članaka za taj mjesec, dok svibanj bilježi 1 odnosno 9,09%. Lipanj i kolovoz ne bilježe niti jedan članak u kojem se spominje ova sintagma dok kolovoz bilježi 3 članka ili 30% od ukupnog broja članaka, a rujna također 3 odnosno 37,5% s obzirom na članke objavljene za taj mjesec. Listopad bilježi 4 članka sa tom sintagmom odnosno 40%, dok studeni i prosinac bilježe po 1 članak odnosno 25% za oba dva mjeseca.

11.4. Interpretacija dobivenih rezultata

U razdoblju od 8.8.2021.-20.8.2021. godine analizirano je 116 članaka (N=116) na temu poveznice Stožera civilne zaštite i koronavirusa na portalu 24sata.hr pri čemu je upotrebljen termin „nacionalni Stožer civilne zaštite“. Obrađeni članci su bili isključivo iz 2020. godine s početkom od ožujka 2020. do prosinca 2020. godine uključujući i prosinac. Što se tiče izvora podataka, najveći broj članaka je napisan na temelju jednog izvora podatka odnosno njih 79 odnosno 68,10% od ukupnog broja članaka. Kao najčešći izvor podatka navode se podaci Stožera civilne zaštite, a nerijetko su i ostali portali poput Večernji.hr ili SlobodnaDalmacija.hr. Što se tiče autora priloga, u najvećoj mjeri se radi o novinarima pri čemu se 59 članaka odnosi na novinare ili 50,86% od ukupnog broja analiziranih članaka dok novinskih agencija se pojavljivalo u 31 članku odnosno 26,72%, pri čemu se u 100% pojavljivanja radilo o novinskoj agenciji HINA (Hrvatska izvještajna novinska agencija), dok najmanji broj spada pod ostalo, a pod ostalim se podrazumijevaju inicijali autora što povećava sumnju u napisano. Najveći je broj članaka u kojem su prisutni tekst i fotografija i to kod 65 članaka od ukupnih 116 ili 56,03%.

Tema koja se proteže kroz 33 članka je koronavirus (općenito) odnosno 28,45% od ukupnog broja članaka te uključuje utjecaj koronavirusa na ekonomiju i gospodarstvo, na turizam i obrazovanje, dok se u 38 članaka bilježe obavijesti o oboljelima ili 32,76 izraženo u postotcima. Za 38 članaka je utvrđeno da je glavna tematika broj oboljelih, odnosno dnevni izvještaji zaraženih i umrlih pri čemu dnevni izvještaji su bili primarna informacija prilikom posjećivanja portala 24 sata kako bi dojam bio još više senzacionalistički. Što se tiče odnosa prema temi, u najvećoj je mjeri neutralan pri čemu ožujak bilježi 26 članaka od ukupnih 26 koji su analizirani za taj mjesec. Zanimljivo je da se negativan odnos prema temi povećavao s odmakom vremena što ukazuje na sve veću kritičnost spram Stožera te manje povjerenje građana u nadležne.

U najvećoj mjeri radi se o kratkim vijestima u kojima se obavještava o broju novozaraženih s pokušajem povećanja odgovornosti građana pri čemu je broj takvih članaka 44 odnosno 37,93%. To se može povezati i s činjenicom da je također približan broj članaka čiji je povod pisanju negativan događaj, čak 49 gdje prevladavaju brojke koje su počele mnogo više rasti manjim restrikcijama kako bi se ostvarili što veći prihodi od turizma, potencijalno ugrožavajući tim činom zdravlje građana, a posebice onih starijih i onih koji se bore s ostalim vrstama respiratornih bolesti. Što se tiče najčešće korištenih riječi, to su kontrola, ograničenje kretanja, socijalna distanca koja se spominje u 10 članaka te korištenje sintagme „Ostani doma“ kako bi se ukazalo na potrebu za odgovornošću u pogledu zaštite

zdravlja ugroženih, a naposljetku i ostatka populacije. Najčešća sintagma koja se koristila je „Sljedeća dva tjedna su ključna“ pri čemu je upotrijebljena u čak 23 članka. Zanimljiva činjenica je što se u ljetnim mjesecima spominje u znatno manjoj mjeri nego ostalih mjeseci.

12. ZAKLJUČAK

U ovom razdoblju tehnokracija obuhvaća nezaobilazan dio društva te je sve više medijski eksponirana, kako razvojem društva, tako zbog novih globalističkih promjena kojima smo svi izloženi. Dok je ranije puno veći naglasak bio na ostvarivanju minimalnih prihoda kako bi se čovjek održao na životu jer mu je taj prihod bio jedina stavka koja mu je omogućavala zadovoljenje primarnih potreba, prije svega potrebu za hranom. Razvojem ljudskog društva te promicanjem znanja i stručnosti kao najbitnije komponente, na scenu u sve većoj mjeri stupa tehnokracija koja je neizostavan dio samog političkog vrha. Sve do pojave koronavirusa, pretpostavka je bila da glavne stavke koje mogu ugroziti funkcioniranje društva su sukobi velikih političkih sila, terorizam ili globalne financijske krize koje mogu izazvati enormne promjene u društvu čije su posljedice dugoročne. Međutim, nitko nije računao na mogućnost pojave pandemije čije posljedice mogu biti enormne. Sve do tog trenutka, na tehnokratsku elitu se promatralo kao na pozitivnu stavku čija je uloga da štiti i održava kolektivni razvoj ljudske vrste, bilo da je tehnološke ili zdravstvene prirode. Pojavom pandemije koronavirusa je u ljudima zavladao strah i potreba za zaštitom kako ne bi došlo do ugroze čovječanstva, međutim, prolaskom vremena stupanj odgovornosti među građanima se smanjivao, u najvećoj mjeri osuđujući upravo one koji se smatraju nadležnima i odlučujućima u pogledu daljnjeg tijeka i sudbine ekonomije, ali i zdravlja ljudi.

Obzirom da su mediji s oduševljenjem i odobravanjem dočekali mjere koje su provodili stožeri, javnost je počela metaforički okarakterizirati one koje su smatrali najodgovornijima za očuvanje zdravlja pripisujući im imena superzvijezda. No na svjetskoj razini, pa tako i na lokalnoj, s odmakom vremena počelo se pojavljivati nepovjerenje. Sve više su se počele pojavljivati posljedice koje su izazvane krizom uslijed *lockdowna* pri čemu su mnogi ljudi diljem svijeta izgubili svoje poslovne pozicije, barem privremeno što je počelo predstavljati problem na dnevnoj razini obzirom da je postalo sve teže osigurati primarne potrebe. Hrvatska javnost je odreagirala na sličan način što je ukazivalo na dublje probleme funkcioniranja hrvatske privrede. Hrvatska najveći dohodak ostvaruje upravo od turizma, koji u ovim okolnostima je postao vrlo labilna djelatnost u očuvanju standarda.

Kritike su u najvećoj mjeri upućene Stožeru civilne zaštite koji je bio odgovoran za provođenje mjera, a samim tim oblikovao i bližu sudbinu građana Republike Hrvatske. Obzirom da su mediji bili glavno sredstvo koje je omogućavalo distribuciju informacija popraćenih na dnevnoj bazi, počeli su oblikovati sliku o stanju koje je pogodilo svjetsku populaciju. Analiza sadržaja članaka koji su posjećivani na portalu 24sata.hr tijekom 2020.

godine s ključnim riječima „Nacionalni Stožer civilne zaštite“ je ukazala na određene karakteristike koje nisu iz prvog ugla vidljive. Broj analiziranih članaka je bio 116 te su se u najvećem broju analizirale teme koje se tiču odnosa koronavirusa na gospodarstvo, obrazovanje, privredu, ali je bio i veliki postotak onih koji su bili obavještajne prirode, a ukazivali su na dnevne novosti o broju oboljelih i umrlih. Naslovi su u najvećoj mjeri bili senzacionalističke prirode te je zanimljiv rezultat da odmakom vremena je sve manji broj članaka koji se odnose na pozitivnu tematiku prema Stožeru, a sve veći broj negativnih pri čemu prosinac bilježi najveći broj članaka koji se odnose na kritike spram Stožera obzirom na broj članaka objavljenih za taj mjesec. Također, sve popularnija je upotreba izraza „Sljedeća dva tjedna su ključna“ koji je u najvećoj mjeri izjavljivao ministar zdravstva Vili Beroš, međutim tijekom srpnja i kolovoza nije zabilježen niti jedan članak u kojem se spominje ova sintagma. Ovakvi podaci ukazuju na kontradikcije u djelovanju Stožera te daju uvid u snagu novčanih prihoda i potrebe za promocijom turističkih destinacija u ljetnim mjesecima u svrhu punjenja proračuna. Teško je umanjiti moć medija koja je u nekim segmentima često veća od pritiska u pogledu gospodarstva, ali i političke vlasti. Proučavajući medije ispitujemo središnje obilježje našeg društva i našeg svakodnevnog života. Također, veliku ulogu imaju i društvene platforme poput Facebooka, Twittera, Instagrama i sl. koji žele oblikovati naše mišljenje o trenutačnim događanjima pa stoga utječu na našu percepciju viđenja vladajućih. Stoga je kompleksno odgovoriti na pitanje je li tehnokracija doživjela uspon ili pad u ovom razdoblju, premda mediji uvelike oblikuju mišljenje javnosti, ali dostupnošću širokog spektra informacija, mišljenja su individualna te podijeljena, a u konačnici na svakome od nas je da donosemo sud o tome.

Agnostički filozof epistemolog, Karl Popper s pravom se može smatrati ocem "otvorenog društva" koji je u dogmatizmu scijentizma vidio pretpostavke totalitarizma. On je objasnio važnost toga pristupa u stavu da ne postoji znanje koje je jednom za sva vremena uspostavljeno te dovršeno, već da je napredak znanja, odnosno znanosti nedovršiv te se ne odvija u okviru velikih obuhvatnih doktrina, već postepeno, malim koracima. Popper smatra da se tek tako omogućuje uspostavljanje otvorene znanosti koja je pretpostavka otvorenom društvu o kojem govori u svom značajnom djelu iz političke filozofije *Otvoreno društvo i njegovi neprijatelji* (*The Open Society and Its Enemies*, I–II, 1945). On polazi od kritike uspostavljanja „istine“ kao cilja znanstvenoga i društvenoga djelovanja te je mišljenja kako se do „istine“ može doći jedino ako se za cilj djelovanja, odnosno istraživanja ne postavlja „istina“, a to prije svega se može protumačiti kao odustajanje od svakog esencijalizma te historicizma koji se vode mišlju da je „istina“ uvijek prisutna na isti način, ali se samo treba

otkriti ili pojaviti, što Popper doživljava kao izraz zatvorenog društva te zatvorene znanosti (*Hrvatska enciklopedija*, 2021). Stoga se moguće zapitati jesmo li svjedočili izravnom i javnom sukobu, koji se odnosi na Covid ili cjepiva, između znanstvenika suprotnog mišljenja

Svjesni smo da nas, u današnjem dobu u velikoj mjeri kulturni i društveni sadržaji izlažu podvalama te podjelama gdje nema stabilnosti pa stoga njegova vanjska sugestivnost nije dovoljna da bi ga se uvažilo (Mardešić, 2007, 435/436). U društvu svjedočimo sve većim suprotnostima koje su vidljive između vanjske postmoderne kulture stvarne virtualnosti koja se temelji na računalno posredovanoj komunikaciji, mrežama unutaršnjeg povijesno društvenog konteksta koji je utemeljen na osobnom odnosu. Postmoderno doba stoga traži od nas da budemo iskreni prema sebi kada je u pitanju propitkivanje te shvaćanje vlastitog stanja. Prilikom tog procesa društveni sudionik gradi smisao putem kulturnih te društvenih sadržaja. Na taj način odbaciva širi odnos prema ostalim dijelovima simboličkog sustava duhovnih oblika kulture te njezinih temeljnih vrijednosti. „Svodi društvene i kulturne sadržaje na ideologiju političko ekonomske upotrebljivosti društvenim strukturama, društveno povijesnom napretku, industrijskoj proizvodnji i organizaciji rada“ (Mardešić, 2006, 310).

13. POPIS LITERATURE

13.1. Znanstveni, stručni i pregledni radovi:

- Blagus Bartolec, G. (2020). „Jezik u doba korone“, Hrvatski jezik: znanstveno-popularni časopis za kulturu hrvatskoga jezika, 7(2), 30-32
- Dulčić, D. (2014). „Masovni mediji i postmoderno društvo“, Media, culture and public relations, 5(1), 87-97
- Đuras, I. (2020). „Pandemija pred Ustavnim sudom“, Sigurnost : časopis za sigurnost u radnoj i životnoj okolini, 62 (4), 439-441
- Grbeša, M. (2020). „Komuniciranje o pandemiji COVID-19: medijsko praćenje stožera i upotreba strategija uvjeravanja u Hrvatskoj“, Anali Hrvatskog politološkog društva: časopis za politologiju, 17(1), 57-78
- Jukić, J. (1996). „Obilježja modernog društva“, U časopisu za religioznu kulturu: Obnovljeni život, 51(4), 387-406
- Jurčić, D. (2017). „Teorijske postavke o medijima-definicije, funkcije i utjecaj“, Mostariensia: časopis za društvene i humanističke znanosti, 21(1), 127-136
- Jurčić, Lj., Barišić, A. i Franc, S. (2020) : „Industrijska politika u Republici Hrvatskoj kao odgovor na krizu uslijed pandemije Covid-19“, skup Hrvatskog društva ekonomista u Opatiji, 164-191
- Katavić, I., Šimunić-Rod, V., Konjevod, B. (2020). “ Poslovni modeli nakon Covid-19: postati bolji i uspješniji“, Obrazovanje za poduzetništvo: znanstveno stručni časopis o obrazovanju za poduzetništvo, 10(2), 126-138
- Katunarić, V. (1999). „Informacijsko doba i homofilija: rasprava o doprinosu sociologije mreža“, Revija za sociologiju, 30(1-2), 65-80
- Lubbe, H. (1992). „Demokracija i tehnokracija ili političko odlučivanje i stručnjačko znanje u suvremenoj civilizaciji“, Politička misao: časopis za politologiju, 29(4), 77-87
- Mardešić, Ž. (2006). „Sekularizacija i kršćanstvo“. U: Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja, 4(2)
- Mikac, R. (2020).“ Pandemija COVID-19 i upravljanje krizom u Republici Hrvatskoj“, Anali Hrvatskog politološkog društva: časopis za politologiju, 17(1), 31-55
- Nikodem, K. (2004). „Postmodernističko rastvaranje povijesti i pitanje identiteta“, U: Kršćanstvo i pamćenje: zbornik radova s međunarodnog simpozija.

- Novalić, F. (2005). „Moć i podčinjavanje“, *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira*, 8(15-16), 239-263
- Perko-Šeparović, I. (1981). „Tehnokratizam i tehnokracija“, *Politička misao: časopis za politologiju*, 18(4), 377-384
- Poljićak, I. (2014). „Analiza sadržaja novinskih članaka o povijesnoj jezgri Šibenika u „Šibenskom tjedniku“, *Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku*, 1(2), 7-18
- Prijčić-Samaržija, S. (2020). „Isključuje li kritičko mišljenje povjerenje u epistemičke autoritete?“, *Prolegomena: Časopis za filozofiju*, 19(1), 5-26
- Štrkalj Despot, K. (2020). „Kako koronavirus mijenja jezik koji govorimo (i mislimo)“, *Hrvatski jezik: Znanstveno-popularni časopis za kulturu hrvatskoga jezika*, 7(2), 1-7
- Turkalj, D. (2021). „Učinci pandemijske krize na korištenje medija i ocjena njezine važnosti u svakodnevnom životu“, *CroDim: International Journal of Marketing Science*, 4(1), 121-130
- Županov, J. (2011). „Hrvatsko društvo danas- kontinuitet i promjena“, *Politička misao: časopis za politologiju*, 48(3), 145-163

13.2. Knjige

- Baudrillard, J. (1981). *Simulakrumi i simulacija*, Karlovac: Naklada Društva arhitekata, građevinara i geodeta
- Baudrillard, J. (1999). *The Consumer Society, Myths and Structures*, London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
- Baudrillard, J. (2013). *Simulacija i zbilja*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb: Hrvatsko sociološko društvo.
- Bell, D. (1973). *The Coming of Postindustrial Society: a Venture in Social Forecasting*. New York: Basic Books.
- Castells, M. (2000). *Uspon umreženog društva*, Zagreb: Golden marketing
- Croteau, D. R. I Hoynes, W. D. (2013) *Media/Society: Industries, Images, and Audiences*. Los Angeles-London: SAGE Publications
- Croteau, D. R. I Hoynes, W. D. (2018). *Media/Society: Technology, Industries, Content and Users*. Los Angeles-London: SAGE Publications, Inch; 6th edition.

- Croteau, D. R.. I Hoynes, W. D. (2019) *Media/Society: Industries, Images, and Audiences*. Los Angeles-London: SAGE Publications
- Curran, J. (2011). *Media and Democracy*, New York: Routledge.
- Curran, J. (2011). *Media and Democracy*, London: Routledge
- Eagleton, T. (2004). *Teorija i nakon nje*, Zagreb: Algoritam
- Eagleton, T. (2005). *Što nakon teorije?* Zagreb: Algoritam
- Jukić, J. (1973). *Religija u modernom industrijskom društvu*, Split: Crkva u svijetu
- Karr, A. (1849). *Les Quepes*. Paris: Lecou; Blanchard
- Lee, R., Wellman, B. (2012). *Networked: The New Social Operating System*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Mardešić, Ž. (2007). *Rascjep u sveto*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- McChesney, R. W. (2013). *Digitalna isključenost: Kako kapitalizam okreće Internet protiv demokracije*, Zagreb: Multimedijски institut.
- McChesney, Robert W. (2007). *Communication Revolution*, New York: The New Press.
- Paić, Ž. (2006). *Moć nepokornosti*, Zagreb: Antibarbarus
- Parrish, W. (1937). *Tehnokratija-Spas čovečanstva?* Beograd: EOS.
- Partridge, C. (2005). *Enciklopedija novih religija*. Zagreb: Naklada Ljevak
- Ravlić, S. (2021). *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža
- Ritzer, G. (1998). *Enchanting a Disenchanted World: Revolutionizing the Means of Consumption*, Thousand Oakes, London, New York: Pine Forge Press
- Touraine, A. (1980). *Postindustrijsko društvo*. Zagreb: Globus

13.3. Medijski članci

- Vojković, G. (2020)., *Kad živite od turizma, opasna je svaka prehlada, a korona vas može uništiti*. Index.hr : URL: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/kad-zivite-od-turizma-opasna-je-svaka-prehlada-a-korona-vas-moze-unistiti/2164194.aspx> (pristup: 9.8.2021.)

13.4. Web stranice

- gemiusRating. URL: <https://rating.gemius.com/hr/tree/8> (pristup: 11.9.2021.)
- Ursić, Ivica. Facebook, 11.4.2021., URL: <https://www.facebook.com/uvijek.nedjeljom> (pristup: 11.9.2021.)

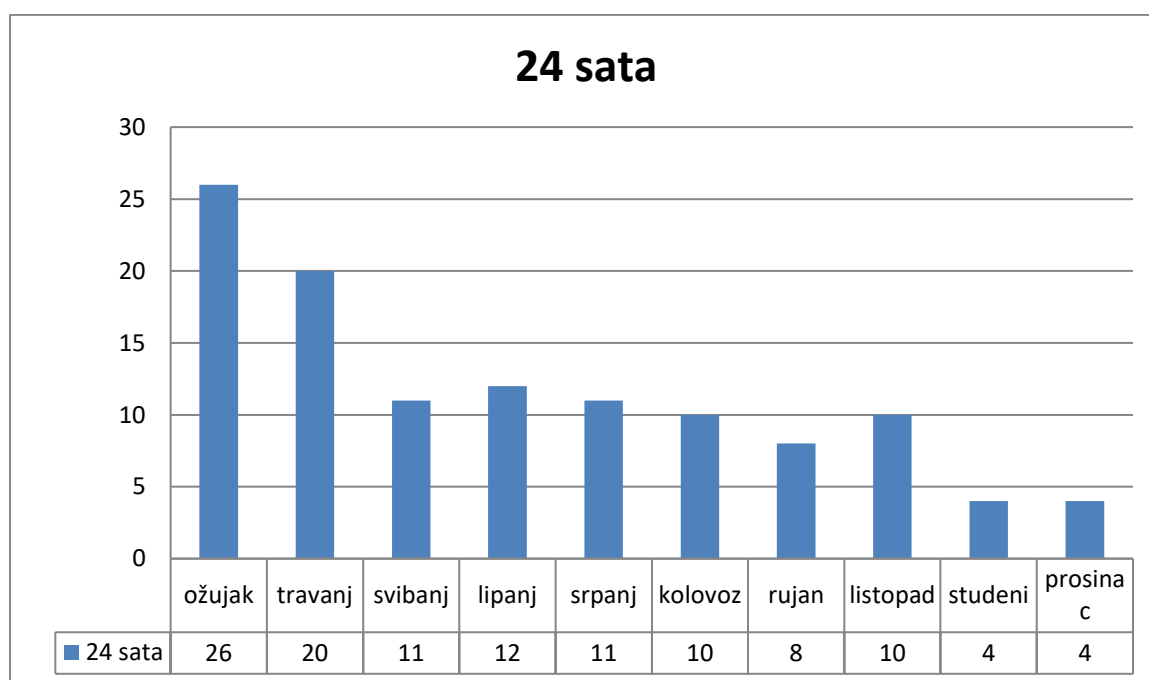
14. POPIS PRILOGA

14.1. Tablični i grafički prikazi

Tablica 1. Mjesec objave i broj objavljenih članaka

24 sata	<i>f</i>	%
Ožujak	26	22,41
Travanj	20	17,24
Svibanj	11	9,48
Lipanj	12	10,34
Srpanj	11	9,48
Kolovoz	10	8,62
Rujan	8	6,9
Listopad	10	8,62
Studeni	4	3,45
Prosinac	4	3,45
ukupno	116	100

Grafikon 1. Mjesec objave i broj objavljenih članaka

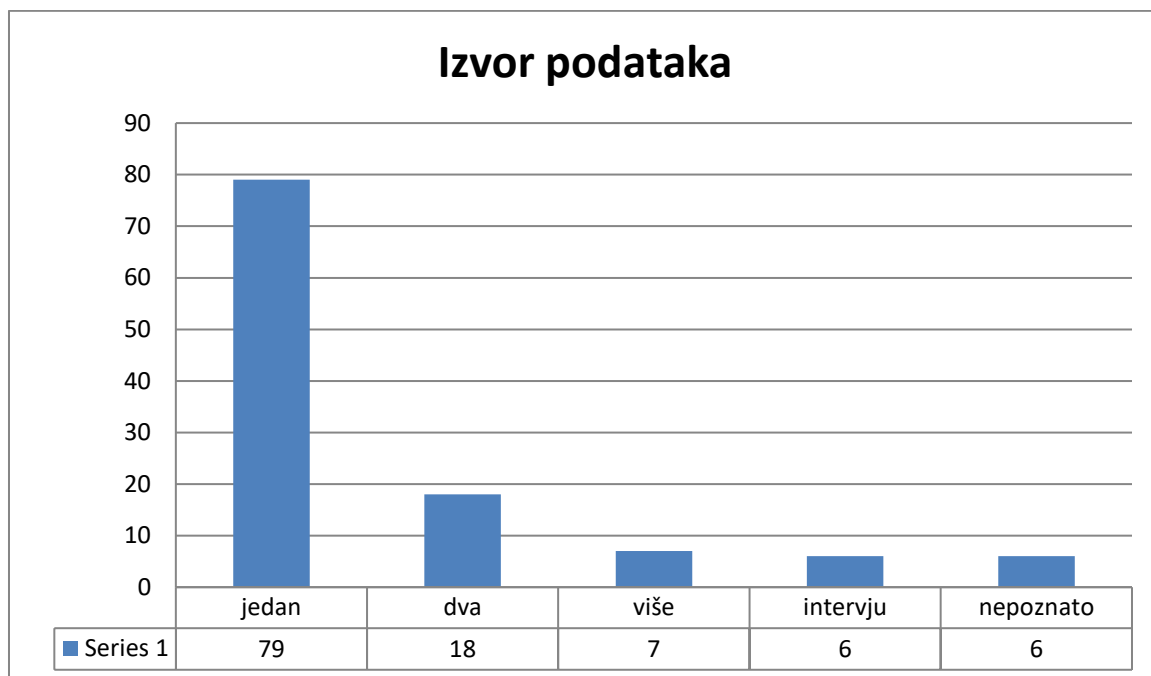

Tablica 2. Izvor podataka

Izvor podataka	<i>f</i>	%
jedan	79	68,10
dva	18	15,52
više	7	6,03
intervju	6	5,17

nepoznato	6	5,17
ukupno	116	100

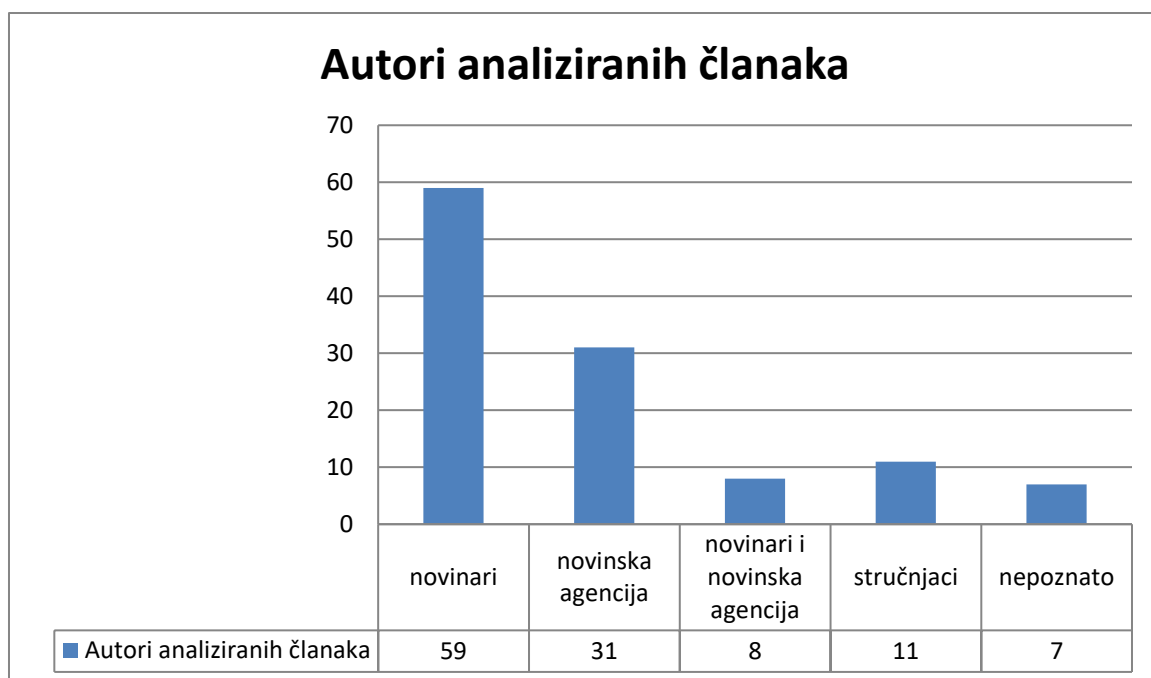
Grafikon 2. Izvor podataka

Tablica 3. Autori analiziranih članaka

Autori analiziranih članaka	<i>f</i>	%
Novinar	59	50,86
Novinska agencija	31	26,72
Novinar i novinska agencija	8	6,9
Stručnjaci	11	9,48
Nepoznato	7	6,03
ukupno	116	100

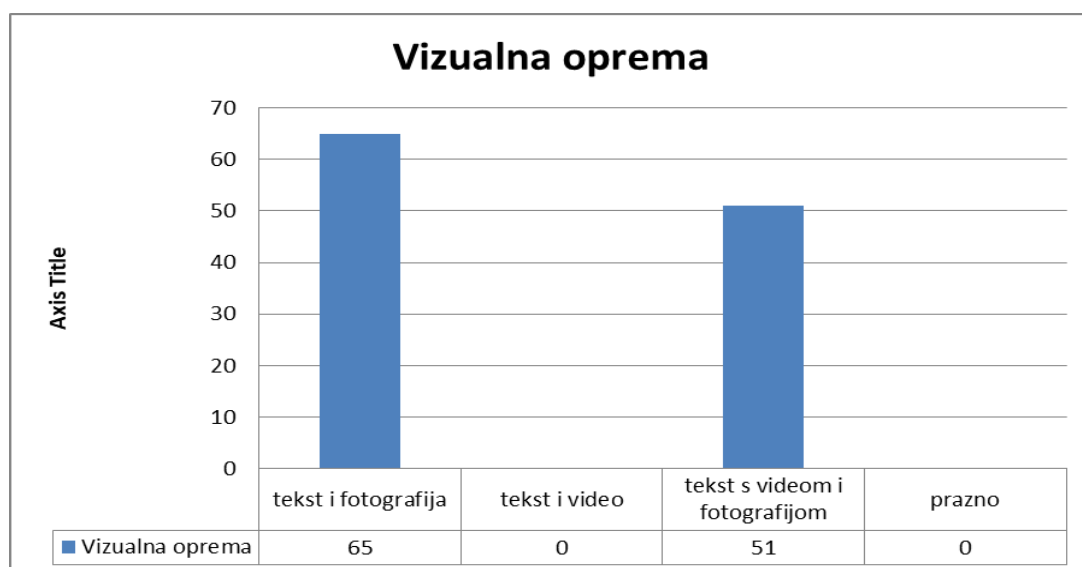
Grafikon 3. Autori analiziranih članaka

Tablica.4. Vizualna oprema

Vizualna oprema	<i>f</i>	<i>%</i>
Tekst i fotografija	65	56,03
Tekst i video	0	0
Tekst s videom i fotografijom	51	43,97
prazno	0	0
ukupno	116	100

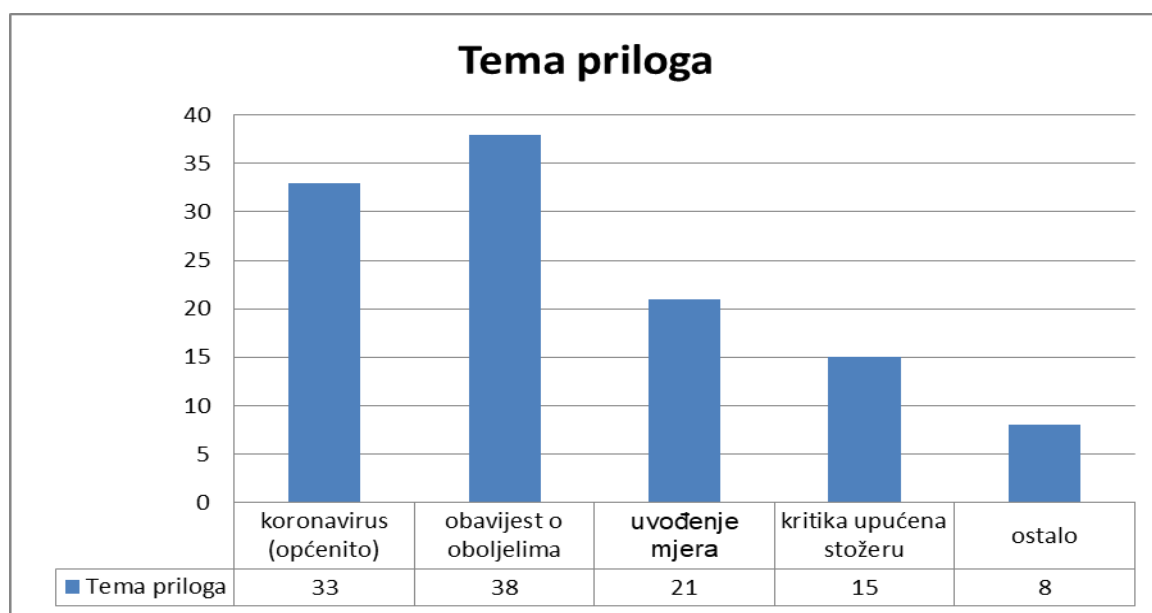
Grafikon 4. Vizualna oprema

Tablica 5. Tema priloga

Tema priloga	<i>f</i>	%
Koronavirus (općenito)	33	28,45
Obavijest o oboljelima	38	32,76
Uvođenje mjera	21	18,10
Kritika upućena Stožeru	15	12,93
ostalo	8	6,9
ukupno	116	100

Grafikon 5. Tema priloga

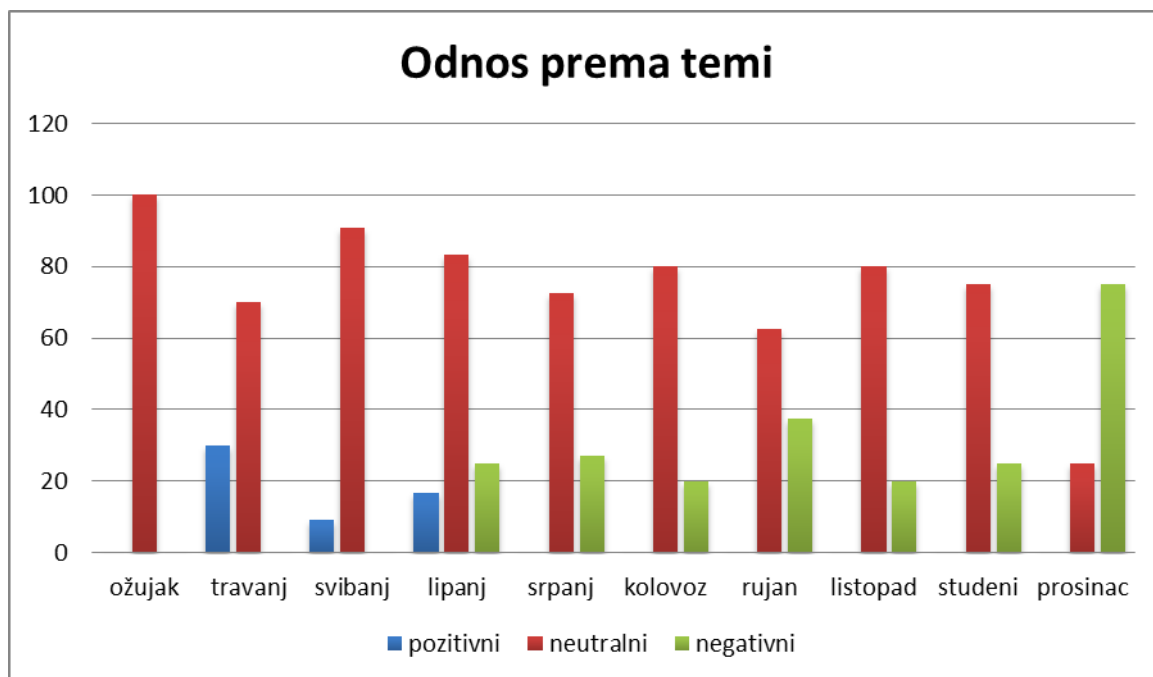
Tablica 6. Odnos prema temi

	Odnos prema temi	<i>f</i>	%	Ukupno %	
Ožujak	negativan	0	0	100	26
	neutralan	26	100		
	pozitivan	0	0		
	negativan	0	0		

Travanj	neutralan	16	70	100	20
	pozitivan	4	30		
Svibanj	negativan	0	0	100	11
	neutralan	10	90,91		
	pozitivan	1	9,09		
Lipanj	negativan	0	0	100	12
	neutralan	9	75		
	pozitivan	3	25		
Srpanj	negativan	3	27,27	100	11
	neutralan	8	72,72		
	pozitivan	0	0		
Kolovoz	negativan	2	20	100	10
	neutralan	8	80		
	pozitivan	0	0		
Rujan	negativan	3	37,5	100	8
	neutralan	5	62,5		
	pozitivan	0	0		
Listopad	negativan	2	20	100	10
	neutralan	8	80		
	pozitivan	0	0		
Studeni	negativan	1	25	100	4
	neutralan	3	75		
	pozitivan	0	0		
Prosinac	negativan	3	75	100	4
	neutralan	1	25		
	pozitivan	0	0		
	ukupno	116			

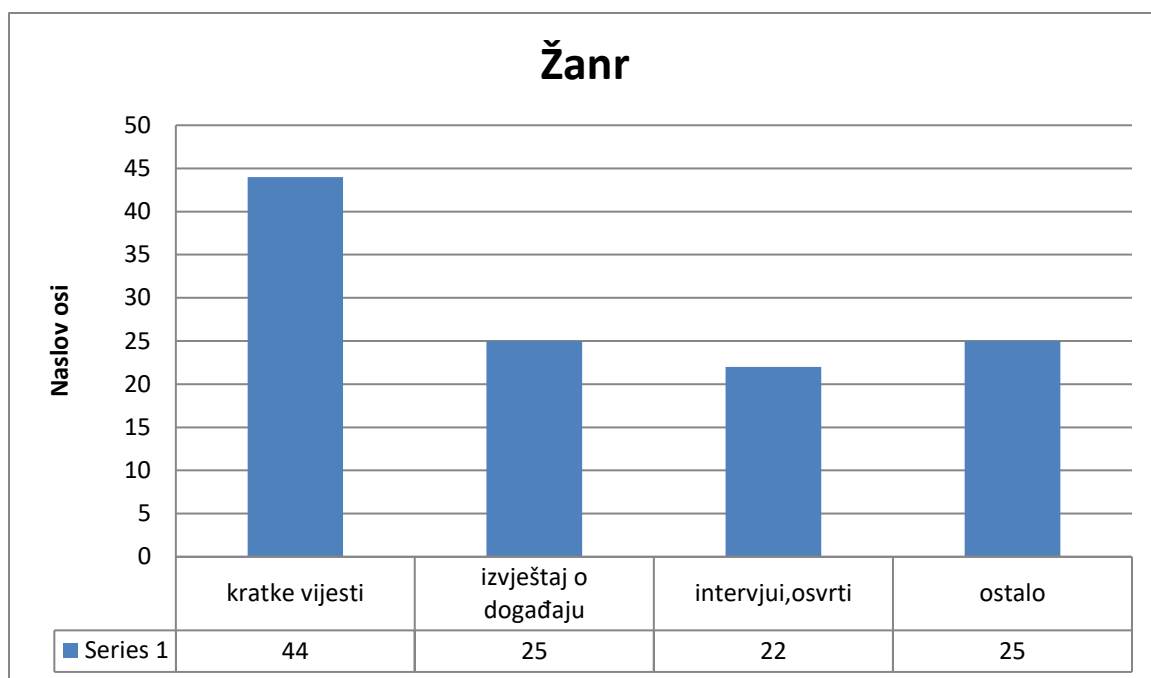
Grafikon 6. Odnos prema temi

Tablica 7. Žanr

Žanr	<i>f</i>	%
Kratke vijesti	44	37,93
Izvještaj o događaju	25	21,55
intrevju	22	18,97
ostalo	25	21,55
ukupno	116	100

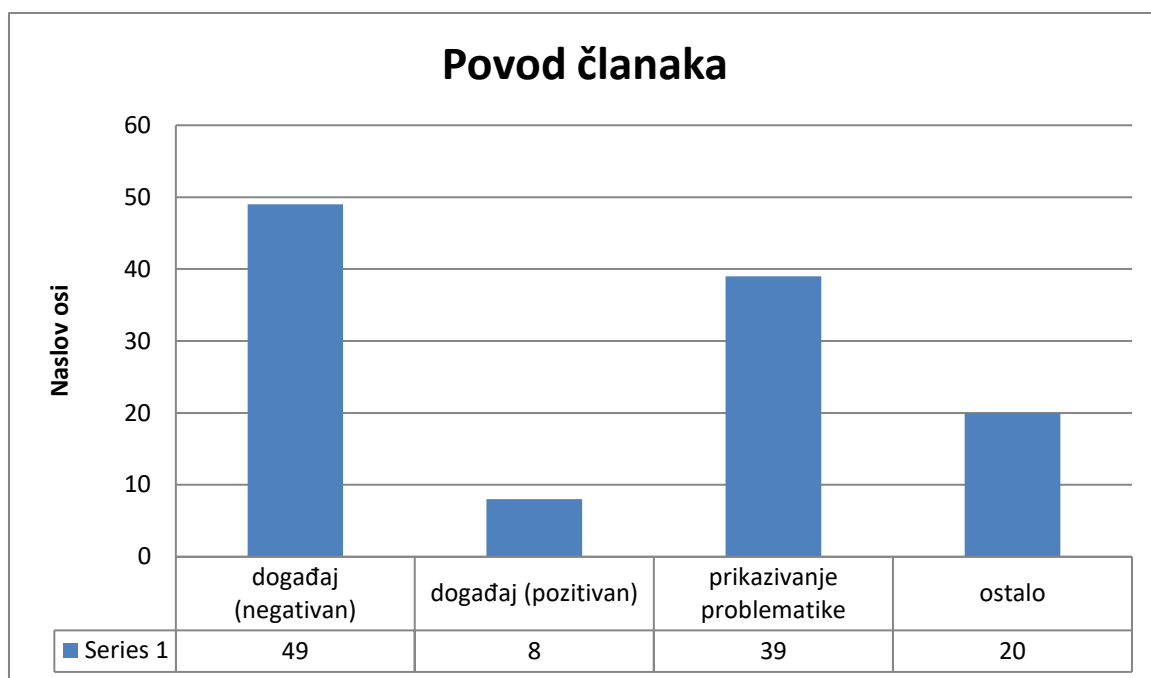
Grafikon 7. Žanr

Tablica 8. Povod članka

Povod članka	<i>f</i>	<i>%</i>
Događaj (negativni)	49	42,24
Događaj (pozitivni)	8	6,9
Prikazivanje problematike	39	33,62
Ostalo	20	17,24
ukupno	116	100

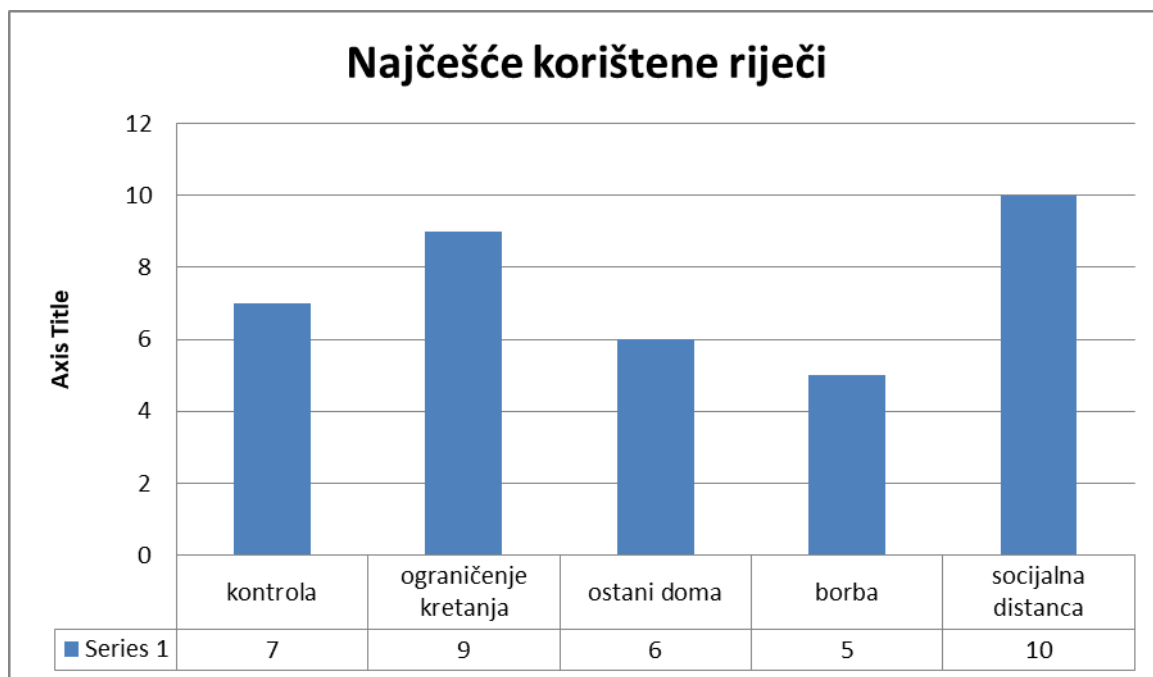
Grafikon 8. Povod članaka

Tablica 9. Najčešće korištene riječi i sintagme

Najčešće korištene riječi i sintagme	<i>f</i>	<i>%</i>
kontrola	7	6
Ograničenje kretanja	9	7,76
Ostani doma	6	5,17
borba	5	4,31
Socijalna distanca	10	8,62

Grafikon 9. Najčešće korištene riječi i sintagme

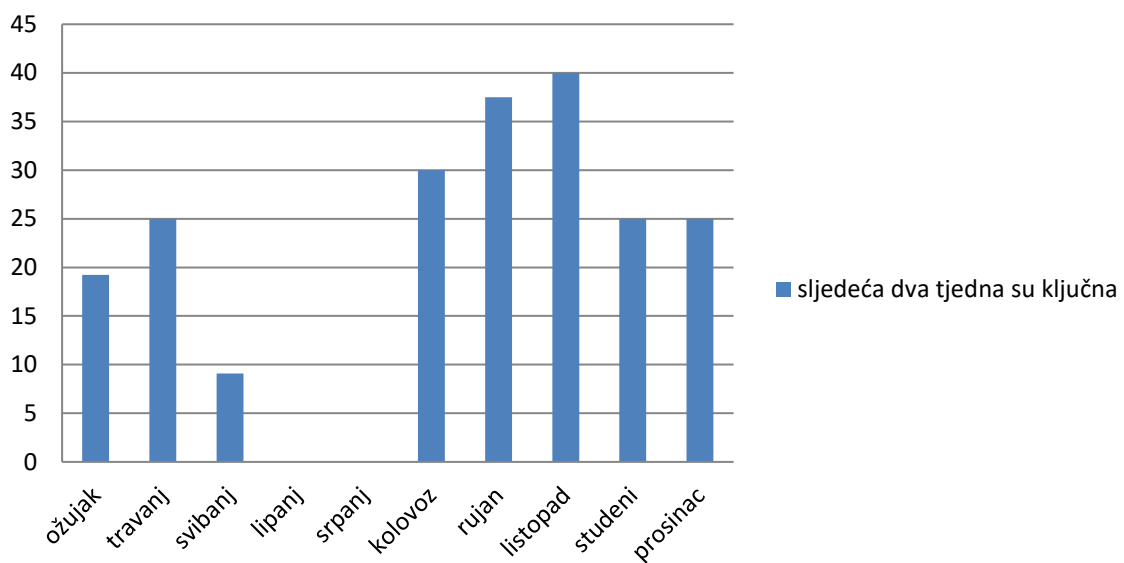

Tablica 10. Upotreba izraza „sljedeća dva tjedna su ključna“ u odnosu na mjesec

Sljedeća dva tjedna su ključna	<i>f</i>	<i>% (za pojedini mjesec)</i>
Ožujak	5	19,23
Travanj	5	25
Svibanj	1	9,09
Lipanj	0	0
Srpanj	0	0
Kolovoz	3	30
Rujan	3	37,5
Listopad	4	40
Studeni	1	25
Prosinac	1	25

Grafikon 10. Upotreba izraza „Sljedeća dva tjedna su ključna“ u odnosu na mjesec

Sljedeća dva tjedna su ključna

15.BILJEŠKE O AUTORICI

Jelena Pavković rođena je 1999. godine u Splitu, a djetinjstvo je provela u Trogiru gdje je pohađala i osnovnu školu. Završila je srednju strukovnu školu Blaža Jurjeva Trogiranina u Trogiru. Od 2018. godine redovna je studentica Filozofskog fakulteta u Splitu na Odsjeku jednopremetne sociologije.

Obrazac A.Č.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja SELENA PAVKOVIĆ, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce SOCILOGIJE, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 26.09.2021

Potpis Jelena Pavković

Obrazac I.P.

Izjava o pohrani završnog/diplomskog rada (podertajte odgovarajuće) u Digitalni
repozitorij Filozofskog fakulteta u Splitu

Student/ica: JELENA PAVKOVIĆ
Naslov rada: USPON I PAD TEHNOKRACIJE - HRVATSKI SLUČAJ U GODINI KORONE
Znanstveno područje: DRUŠTVENE ZNANOSTI
Znanstveno polje: SOCIOLOGIJA
Vrsta rada: ZAVRŠNI RAD

Mentor/ica rada:

doc. dr. sc. Vlaho Kovačević

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Komentor/ica rada:

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Članovi povjerenstva:

izv. prof. dr. sc. Marija Lončarić, doc. dr. sc. Vlaho Kovačević, mag. soc. Jeleni
Papović

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog završnog/diplomskog rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uredenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

- a) rad u otvorenom pristupu
 b) rad dostupan studentima i djelatnicima FFST
 c) široj javnosti, ali nakon proteka 6/12/24 mjeseci (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).
(zaokružite odgovarajuće)

U slučaju potrebe (dodatnog) ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

Mjesto, nadnevak: SPLIT, 26.09.2021.

Potpis studenta/studentice: Jelena Pavković